ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 59
Ἕκαστον φύλλον τιμᾶται λεπτῶν 20

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ

ΕΒΔΟΜΑΣ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ
Ἐσωτερικοῦ δρ. 10.—Ἐξωτερικοῦ φρ.χρ.12.—Ρωσ.ρούβλ. 5.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ
ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, ὑπὸ Π. Καρολίδου.
Τὸ τέλος τοῦ διηγήματος, εἰκὼν ὑπὸ Ι. Μαράνου
Ἡ Κομμαγηνὴ δυναστεία κατὰ τὸν Théodore Reinach, μετάφρ. Ἀλ. Καράλη.
Προῦτος ὁ νεώτερος ἐκ τῶν τοῦ Ἰακώβου Λεοπάρδη, ποίημα, μετάφρ. Παναγ. Πανᾶ.
Οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου: Μαλακάσι, ὑπὸ Κ. Δ. Κρυστάλλη. (Συνέχεια).
Ἐκείνη (ἤτις πρέπει νὰ ὑπακούηται), μυθιστορία RIDER HAGGARD. Μετάφρ. Α. Ἀμπάτη.
Εἰδήσεις τῆς Ἑβδομάδος. Ἐγχώρια—Ἐξωτερικά. Ἀρχαιολογία.—Φιλολογία.—Καλλιτεχνία.
Ἐφημερίδες, ἀνέκδοτα, περίεργα, ποικίλα.
Ἰδιαίτερα γράμματα.
Νέα βιβλία.

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ *

Ἀφότου διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου ἡ πορεία τοῦ ἀνθρωπίνου ἱστορικοῦ βίου ἔλαβε νέον χαρακτῆρα καὶ μορφὴν καὶ νέους ὅρους ἀναπτύξεως ἱστορικῆς, ἐξ ὧν προῆλθεν ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης, ἡ διακοινομένη ἀπὸ τῆς ἱστορίας τῆς Ἀσίας οὐχὶ ἁπλῶς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν γεωγραφικήν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀληθοῦς πραγματικοῦ ἱστορικοῦ βίου, ἔκτοτε ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀσία, ὑπὸ τὴν ἱστορικὴν τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν ἐτάχθησαν ἀπέναντι ἀλλήλων ὡς πολέμιαι, πρὸς ἀλλήλας ἀνταγωνιζόμεναι, δυνάμεις.

Αἱ μεγάλαι καὶ πολυσήμαντοι διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος περιπέτειαι τοῦ μεγάλου τούτου μεταξὺ Ἑλλάδος ἢ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας ἀγῶνος ἀπὸ τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου μέχρι τοῦ ὑστάτου πάντων, ὃν ὑπέστη ἡ Ἑλλὰς ὑπὲρ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου, πληροῦσι τὰς σπουδαιοτάτας καὶ ἀξιολογωτάτας σελίδας τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Μετὰ τὸν ὕστατον τοῦτον ἀγῶνα καὶ τὴν ὁριστικὴν ἧτταν τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βοσπόρου ἵδρυσιν μεγάλου ἀσιατικοῦ κράτους, ἡ δυτικὴ Εὐρώπη μόνη παρέστη ἤδη ἀντιμέτωπος πρὸς τὸν μέγαν πολέμιον τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ὁρμώμενος νῦν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βοσπόρου ἠπείλει νὰ ὑποτάξῃ ἑαυτῷ σύμπασαν τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην. Ἐνόσῳ ἐν Βυζαντίῳ ὑφίστατο ἡ ἰσχυρὰ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ὡς κέντρον καὶ στερέωμα ὁλοκλήρου κόσμου ἑλληνικοῦ, χωρίζοντος τὸν χριστιανισμὸν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀπὸ τῆς Ἰσλαμιτικῆς Ἀσίας, καὶ ἡ Δύσις καὶ ἡ Ἀνατολὴ διῆγον κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων τὸν ἰδιαίτερον ἑκατέρα ἱστορικὸν αὐτῆς βίον, ἡ Ἰσλαμιτικὴ Ἀσία ἐλαχίστην ἔχουσα ἐπαφὴν πρὸς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην ἐλαχίστην εἵλκυσε τὴν προσοχὴν καὶ ἐπίδρασιν αὐτῆς. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν σταυροφοριῶν, ὁπότε ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος ὁ ὁδηγῶν τοὺς χριστιανοὺς πολεμιστὰς τῆς Δύσεως πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰσλὰμ κατεχομένους ἱεροὺς τόπους τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐπήνεγκε τὴν ἵδρυσιν πολιτικῶν ἱδρυμάτων χριστιανικῶν ἐν τοῖς ἁγίοις τόποις, ἔκτοτε κατὰ μικρὸν αἱ πρὸς τὴν Ἀνατολὴν στρατεῖαι πρὸς τῷ θρησκευτικῷ προσελάμβανον καὶ πολιτικὸν χαρακτῆρα. Ἡ Ἀνατολὴ δὲν ἦτο πλέον μόνον ἱερὸς τόπος προσκυνήσεως καὶ εὐσεβῶν στρατειῶν, ἀλλὰ καὶ εὐρὺ στάδιον ὑλικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἐμπορικῆς κερδοσκοπίας καὶ πολιτικῆς ἐπικρατήσεως. Ἐντεῦθεν δὲ οὐ μόνον αἱ ὑπὸ Μωαμεθανῶν κατεχόμεναι ἀνατολικαὶ χῶραι, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ χριστιανικαὶ καὶ ἑλληνικαὶ κατέστησαν ἀντικείμενον προσβολῶν καὶ κατακτήσεων καὶ πολιτικῆς ἐπεκτάσεως. Αἱ σταυροφορίαι ἐπεχειροῦντο καθ' ὃν ἤδη χρόνον τὸ μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης σχίσμα ἦτο ἤδη πλῆρες, αὐταὶ δὲ αἱ διὰ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν γινόμεναι σταυροφορίαι ἔτι μᾶλλον ἐπέτεινον τὰς ἐκ τοῦ σχίσματος ἀντιθέσεις καὶ τὰ ἀμοιβαῖα μίση. Ἡ βαθμηδὸν δὲ κατ' ἀντίθεσιν τῆς εὐρύτερον ἤδη προαγομένης ἰσχύος τῆς δυτικῆς Εὐρώπης προϊοῦσα πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ ἐξασθένισις τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ ἡ ἀξίωσις καὶ ἡ σπουδὴ τῆς παπικῆς ἀρχῆς ἵνα σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν κόσμον ὑποτάξῃ ὑπὸ τὴν ὑπερτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἡγεμονίαν τῆς Ρώμης· ταῦτα πάντα ἐνήργουν ἰσχυρῶς ἵνα ἐν τοῖς πολιτικοῖς ὑπολογισμοῖς καὶ ταῖς στρατιωτικαῖς πρὸς Ἀνατολὴν ἐνεργείαις καὶ κατακτητικαῖς τάσεσι καὶ κερδοσκοπικαῖς βουλαῖς τῆς δυτικῆς Εὐρώπης μὴ περιλαμβάνηται μόνον ὁ μωαμεθανικὸς κόσμος τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ ὁ ἑλληνικὸς χριστιανικὸς κόσμος τῆς Ἀνατολῆς. Οὕτω δὲ ἐκυοφορήθη καὶ ἐγεννήθη κατὰ μικρὸν νέον ἀνατολικὸν ζήτημα ὑπὸ νέαν μορφὴν εὐρωπαϊκὴν διάφορον τοῦ μεγάλου κοσμοϊστορικοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος τοῦ μεταξὺ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, μεταξὺ τῆς Ἀσίας καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ, μεταξὺ τοῦ μωαμεθανισμοῦ καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀγῶνος. Τὸ νέον τοῦτο ἀνατολικὸν ζήτημα ἀπέβλεπεν εἰς τὰς σχέσεις τῆς δυτικῆς φραγκικῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν καθυπόταξιν ταύτης εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, εἴτε μωαμεθανοὶ ἦσαν οἱ ὑποτασσόμενοι λαοὶ εἴτε χριστιανοί. Αἱ κατακτητικαὶ μάλιστα ὁρμαὶ τῆς δύσεως ἐστρέφοντο μᾶλλον πρὸς τὴν χριστιανικὴν Ἀνατολὴν ἢ πρὸς τὴν μωαμεθανικὴν Ἀσίαν, καθόσον αἱ χριστιανικαὶ χῶραι ἐκεῖνο ἐγγύτερον τῇ Εὐρώπῃ καὶ ἐθεωροῦντο μᾶλλον εὐχείρωτοι καὶ γονιμώτερον παρεῖχον στάδιον ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Οἱ ἀχάριστοι Φράγκοι οἱ ἐπὶ αἰῶνας διατηρήσαντες τὴν ὕπαρξιν ἑαυτῶν καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ αὐτῶν μόνον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἐναντίον συμπάσης τῆς μωαμεθανικῆς Ἀσίας ἀμύνης τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἅμα ἐθεώρησαν τὸν μὲν ἐξ Ἀσίας διὰ τὴν Εὐρώπην κίνδυνον ἀποσοβηθέντα, τὴν δὲ σώτειραν τῆς Εὐρώπης χριστιανικὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν ἀκριβῶς διὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀγώνων ἐξασθενουμένην καὶ ἐκπίπτουσαν τῆς προτέρας ἰσχύος, ἔστρεψαν τὰ ὅπλα καὶ τὴν κατακτητικὴν αὐτῶν στρατείαν ἐναντίον τοῦ ἐπὶ αἰῶνας σώσαντος τὴν Εὐρώπην χριστιανικοῦ κράτους.

Οὕτω, ταὐτοχρόνως σχεδὸν πρὸς τὴν πρώτην σταυροφορίαν, Νορμανδοὶ ἐξ Ἰταλίας ὁρμώμενοι καὶ τῆς ἠθικῆς τυγχάνοντες ἀρωγῆς τῆς παπικῆς ἐκκλησίας ἐπεχείρησαν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐπανειλημμένας στρατείας, αὐτὴν τὴν κατάλυσιν τοῦ κράτους σκοπούσας. Ἡ δὲ τετάρτη σταυροφορία, ἀντὶ νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἁλούσης πόλεως τῶν Ἱεροσολύμων, ἐστράφη κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐπήνεγκε τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων κατάλυσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, τὴν ἵδρυσιν τοῦ φραγκικοῦ κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν διανομὴν πλείστων ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ νήσων μεταξὺ διαφόρων φραγκικῶν δυναστειῶν (1024). Πολλὰ αἴτια συνετέλεσαν ἵνα τὸ λατινικὸν τοῦτο κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καταλυθῇ μετὰ χρόνον ὀλίγον πλείονα τοῦ ἡμίσεος αἰῶνος. Ἀλλ' οὔτε ἡ κατάλυσις αὕτη, οὔτε ἡ ἀνίδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἐπανήγαγον ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸ πρῴην ἰσχυρὸν καθεστὼς τοῦ ἑλληνορωμαϊκοῦ κράτους. Τὸ ἀνιδρυθὲν κράτος διετήρει ἁπλῆν τινα σκιὰν τῆς ἄλλοτε περιφανοῦς δυνάμεως καὶ δόξης καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Καὶ τὰ περὶ αὐτὰ δὲ ἀπ' αἰώνων ὑφιστάμενα καὶ νῦν εἰς βαθμόν τινα πολιτικῆς ἀναπτύξεως καὶ δυνάμεως περιελθυθότα χριστιανικὰ ἐν Ἀνατολῇ ὀρθόδοξα κράτη τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας δὲν ἠδύναντο οὔτε νὰ ἐνισχύσωσι τὸ νέον ἑλληνικὸν κράτος, οὔτε διὰ συνδυασμοῦ τινος πολιτικῆς ἑνότητος καὶ συμμαχίας νὰ καταλύσωσιν αὐτὸ καὶ νὰ ἱδρύσωσι νέον χριστιανικὸν ὀρθόδοξον, ἰσχυρὸν ὁπωσοῦν ἑλληνοσλαυϊκὸν κράτος δυνάμενον νὰ ἀντιστῇ τελεσφόρως εἰς τὰς ἐπιβουλὰς τῆς Δύσεως. Ἐν τοιαύτῃ διαιρέσει καὶ ἐξασθενήσει τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς, ἐνῷ πλεῖσται ἀνατολικαὶ ἑλληνικαὶ χῶραι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους μέχρι τῶν προθύρων σχεδὸν τῆς Κων-

* Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐκδιδομένης τὴν προσεχῆ ἑβδομάδα Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος τοῦ διαπρεποῦς ἡμῶν ἱστορικοῦ κ. Π. Καρολίδου, ἀρχομένου οὕτω τῆς ἀπὸ πολλοῦ ἀναμενομένης μεγάλης αὐτοῦ ἱστορικῆς συγγραφῆς.

σταντινουπόλεως κατείχοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, Ἐνετοὶ καὶ Γενουήνσιοι καὶ ἄλλοι Φράγκοι κατεκερμάτιζον τὸ Εὐρωπαϊκὸν τμῆμα τοῦ κράτους ἄρχοντες πλείστων νήσων καὶ χωρῶν ἑλληνικῶν καὶ ἰδίως ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι. Ἐν αὐτῇ τῇ πρωτευούσῃ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἀπετέλουν οὗτοι κράτος ἐν κράτει. Φιλοκτήμονες δὲ καὶ φιλόδοξοι φράγκοι ἡγεμόνες, ὡς ὁ Κάρολος ὁ Ἀνδεγαυικὸς τῆς Γαλλίας, παρεσκεύαζον μεγάλας στρατείας πρὸς κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατάλυσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους. Οἱ δὲ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες ἐξαρτῶντες τὴν σωτηρίαν τοῦ κράτους ἀπὸ τῶν εὐμενῶν διαθέσεων τοῦ Πάπα προσέτρεχον πρὸς αὐτὸν προσφέροντες τὴν ὑποταγὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν παπικὴν ἀρχὴν ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ζητουμένης συντηρήσεως. Τοιαύτη ἡ ζοφερὰ διὰ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς ὄψις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ γενέσει ὑπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴν αὐτοῦ ἔποψιν καὶ φάσιν.

Πλεῖστοι καὶ στενοὶ δεσμοὶ ἠθικοί, θρησκευτικοί, πολιτικοὶ καὶ ἐμπορικοὶ συνέδεον τὴν Ἀνατολὴν πρὸς τὴν Δύσιν κατὰ τὸν ιγ' καὶ ιδ' αἰῶνα ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου μέχρι Κωνσταντινουπόλεως καὶ Εὐξείνου καὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Δουνάβεως, καὶ ἀπὸ τοῦ ιδ' ἤδη αἰῶνος ἡ δυτικὴ Εὐρώπη ἐφαίνετο κυρία τῶν τυχῶν τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Θᾶττον δὲ ἢ βράδιον, εἰρηνικῶς ἢ πολεμικῶς, ἅπασα ἡ χριστιανικὴ Ἀνατολὴ ἐφαίνετο προωρισμένη νὰ ὑποκύψῃ ὁλοσχερῶς καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν εἰς τὸ κράτος τῆς Δύσεως, ὁπότε νέα τις αἰρνιδία τροπὴ τῶν πραγμάτων ἐν τῷ εὐρυτέρῳ κύκλῳ τῆς ἱστορίας μεγίστην ἐπενεγκοῦσα μεταβολὴν ἐν τῇ ὅλῃ καταστάσει τῆς Ἀνατολῆς ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς καὶ ἐπὶ τὰς σχέσεις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν. Ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐπισχοῦσα τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν τοῦ νέου εὐρωπαϊκοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος ἀπέναντι τοῦ αὖθις ἐν πάσῃ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ φοβερότητι ἐγερθέντος μεγάλου κοσμοϊστορικοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἅπαξ ἔτι ἡνωσεν ἠθικῶς τὸν χριστιανικὸν κόσμον ἐν Ἀνατολῇ καὶ Δύσει καὶ ἐπήνεγκε λόγῳ ἢ ἔργῳ τὴν σύμπραξιν σύμπαντος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐναντίον τοῦ ἐν τῷ ἱστορικῷ ὁρίζοντι φανέντος νέου φοβεροῦ καὶ δυσκαταγωνίστου πολεμίου τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, τοῦ γνωστοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Διὰ τοῦ νέου τούτου πολεμίου, ἀνανεωθέντος ἅπαξ ἔτι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ μεγάλου μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας πολέμου ὑπὸ τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ σοβαρωτάτην αὐτοῦ κοσμοϊστορικὴν ὄψιν, αἱ σχέσεις τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀνατολὴν ἔλαβον νέον ὅλως χαρακτῆρα καὶ εὐρυτάτας διαστάσεις ἀναπτύξεως, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα, ἐπιδρῶντα μέχρι σήμερον ἐπὶ τὴν καθόλου ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Εὐρώπης, ἀποτελοῦσι καὶ ἐν τῷ ΙΘ' αἰῶνι σπουδαῖον κεφάλαιον ἱστορίας.

Π. Καρολιδης

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ

Εἰκών

Α'

Ὅτε ὁ Στέφανος ἔφθασεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τῆς ἀναγνώσεως, ὅπερ ὡς ἡ ἐντεινομένη φωνὴ τοῦ ἀοιδοῦ προαγγέλλει τοὺς τελευταίους τοῦ ᾄσματος ἤχους, ἐσίγησεν αἴφνης ἀποτόμως καὶ ἔκλεισε τὸ χειρόγραφον. Ἀντὶ ὅμως ν' ἀκούσῃ τότε τὰς φωνὰς τῆς διαμαρτυρίας, ἃς ἔδει νὰ προκαλέσῃ ἡ ἐξαφθεῖσα περιέργεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ πάντες ἠσθάνθησαν ἐξ ἀρχῆς διὰ τὸν τόσον ἔρωτα καὶ τὴν ἀπαράμιλλον τῆς ἠρωϊδος αὐταπάρνησιν, ἓν μόνον εἶδεν, ὅτι τὰ ὄμματα ὅλων ἦσαν δακρύβρεκτα καὶ ὠχραὶ ἐκ τῆς συγκινήσεως αἱ ὄψεις.

Ὀλίγον ἔτι καὶ ἡ εὐθύμως ἀρξαμένη συναναστροφὴ θὰ ἐπερατοῦτο θλιβερῶς. Ὀλίγον γον ἔτι καὶ θὰ διεκόπτετο ἡ ἀνάγνωσις του ὑπὸ τοῦ καταπίπτοντος σώματος μιᾶς λειποθύμου: Ἐκείνης, ἣν πάντες καὶ πᾶσαι περιδεεῖς ἠτένιζον ἤδη, λευκὴν ὡς σάββανον καὶ ἔχουσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοῦ χειρογράφου προσηλωμένους, οὕτω σταθερῶς, ὡς ἵνα μὴ τοὺς ἀφήσῃ νὰ ἐκχύσωσι τὰ τρέμοντα ἐπὶ τῶν βλεφαρίδων των δάκρυα.

Ἦτο προφανὲς ὅτι ὁ Στέφανος ἔδιδε θλιβερὸν τέλος εἰς τὸ διήγημά του. Ἀλλά, πρὶν ἢ ἀναγνώσῃ τὰς τελευταίας γραμμάς, πρὶν ἢ παρουσιάσῃ τὴν καταστροφήν, ἣν ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἐγκατάλειψις εἶχον παρασκευάσῃ διὰ τὴν δύσμοιρον ἡρωΐδα του, ἠθέλησε νὰ ρίψῃ ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀκροατηρίου του, νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰς σκέψεις, νὰ μαντεύσῃ τὰς ἐντυπώσεις του. Ὅ,τι ἔβλεπεν ὅμως, ἦτο ἀνώτερον τῆς φιλολογικῆς του φιλοδοξίας. Ἦτο αὐτὴ ἡ εἰκὼν τῆς καταστροφῆς ἐν τῷ ἀπλανεῖ ὄμματι, ἐν τῇ ὠχρότητι, ἐν τῷ ἄλγει τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἀντεκατόπτριζον τὰ ἐπωδύνως ἠλλοιωμένα χαρακτηριστικὰ μιᾶς τῶν ἀκροατῶν του.

Καὶ ὡς δι' αὐτὴν μόνον ν' ἀνεγίνωσκε, πρὸς αὐτὴν ἀσυνειδήτως ἀπέτεινε τὸ βλέμμα, ἐρωτῶν...

— Ἐμπρός! τελειώσατε λοιπόν, ἀπήντησεν ἐκείνη διὰ φωνῆς διακεκομμένης, τρεμούσης, πλήρους θλίψεως καὶ ἐγκαρτερήσεως.

Οὐδέποτε μάρτυς ἐν τῇ τελευταίᾳ στιγμῇ του ἐξέπεμψε στεναγμοὺς συγκινητικωτέρους τῶν λέξεων ἐκείνων!

Καὶ ἐπειδὴ ὁ Στέφανος, περὶ ἄλλου ἐρωτῶν, διὰ τοῦ βλέμματος καὶ ἀλλοίαν ἀναμένων ἀπάντησιν, ἐξηκολούθησε νὰ σιωπᾷ.

— Τελειώσατε! ἐπανέλαβε σταθερώτερον.

Ἀλλ' ἡ δύναμις, ἣν κατέβαλεν, ἵνα προφέρῃ τὴν λέξιν ταύτην ἦτο ὑπερτέρα ἑαυτῆς. Μικρὸς στεναγμὸς ἐπηκολούθησεν, οἱ δακρυσμένοι ὀφθαλμοί της ἠνοίχθησαν ὑπερμέτρως, ἐκλείσθησαν ἔπειτα καὶ τὸ σῶμα της κλίναν κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου.

. . . . . .

Ὅτε συνῆλθε καὶ ἠτένισε τοὺς περὶ αὐτὴν κατὰ πρῶτον, οὐράνιον μειδίαμα, χαρᾶς ἔκστασις, διεχύθη ἐπὶ τοῦ προσώπου της· ὡς νὰ ἠτένισεν αἴφνης τὴν ἀνατέλλουσαν ἠὼ ἐθαμβώθη, ἐπανέκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνῷ τὰ ἀνθηρὰ ἐκείνης χρώματα ἐρόδιζον τὰς παρειάς της.

Τὴν δεξιάν της ἐκράτει γονυπετής, συγκεκινημένος, τρέμων ἐπίσης, ἕτερός τις ἐκ τῶν ἀκροατῶν τοῦ διηγήματος..... ἐκεῖνος ὅστις τὴν εἶχεν ἀρνηθῆ!

Β'.

— Καὶ τὸ τέλος λοιπόν; ἠρώτων μετά τινα λεπτὰ πολλαὶ εὔθυμοι φωναὶ τὸν Στέφανον. Τὸ τέλος τοῦ διηγήματος;

— Τὸ τέλος; .... Ἰδέτε το· καὶ ἔδειξε τοὺς δύο νέους κρατουμένους ἔτι ἐκ τῆς χειρὸς καὶ ἀτενίζοντας αὐτόν, ὅπως θὰ ἠτένιζεν ἡ μήτηρ τὸν σωτῆρα τοῦ τέκνου της.

Ι. Μαρανος

Η ΚΟΜΜΑΓΗΝΗ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ

ὑπὸ THÉODORE REINACH

Δὲν ὑπάρχει περιηγητής, καὶ ἐπ' ὀλίγον παραμείνας ἐν Ἀθήναις, μὴ ἀνελθὼν τὸν λόφον τοῦ Μουσαίου, οὗ ἡ κορυφή, ἱσταμένη ἔναντι καὶ σχεδὸν ἔχουσα τὸ αὐτὸ καὶ ἡ Ἀκρόπολις ὕψος, παρέχει ἓν τῶν ἀξιολογωτάτων κατοπτευτικῶν σημείων τῆς Ἀττικῆς ἀπόψεως. Ἐκ τοῦ λόφου τούτου ἀπολαμβάνει τις θαυμασίαν θέαν τοῦ Παρθενῶνος, τῶν ὀρέων καὶ τῆς θαλάσσης· ἀλλὰ τὸ μάλιστα ἐλκῦον τὴν προσοχὴν τοῦ ἀρχαιολόγου εἶνε τὰ λείψανα μνημείου τινὸς ἐκ πεντελησίου καὶ πειραϊκοῦ λίθου, ὅπερ καίτοι ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν βαρβάρων ἐφθάρη, ἵσταται ἔτι μεγαλοπρεπές. Τὸ λείψανον τοῦτο εἶνε γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου*, ἢ ὡς λέγει ὁ Παυσανίας «μνῆμα Σύρῳ»[1]. Ἐξ ἐπιγραφῶν ἠκρωτηριασμένων νῦν[2] μανθάνομεν ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο ἱδρύθη μεταξὺ τοῦ 114 καὶ 116 μ. Χ. ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, εὐγνωμονούντων τῇ μνήμῃ τοῦ Γ. Ἰουλίου Ἀντιόχου Ἐπιφάνους Φιλοπάππου, υἱοῦ καὶ ἐγγόνου βασιλέων, ρωμαίου ὑπάτου, μέλους τῆς ἀδελφότητος τῶν «Fratres arvales, allectus inter praetorios», τέλος πολίτου τῶν Ἀθηνῶν ἐγγεγραμμένου ἐν τῷ δήμῳ τῆς Βήσης. Τὸ μνημεῖον (ὡς μανθάνομεν ἔκ τινος εἰκόνος Κυριακοῦ τοῦ ἐξ Ἀγκῶνος ἰδόντος αὐτὸ ὅλον), ἀπετελεῖτο ἐξ ἰσχυρᾶς βάσεως, ἧς ὑπερέκειτο θριαμβευτικὸν ἀνάγλυφον εἰκονίζον τὸν Φιλόπαππον ἐν τεθρίππῳ περιβεβλημένον τὰ ὑπατικὰ αὐτοῦ σήματα καὶ ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ ραβδούχων περιστοιχιζόμενον· ὕπερθεν τοῦ διαζώματος τούτου ὑψοῦντο τρία καθήμενα ἀγάλματα, ἐν ἰσαρίθμοις σηκοῖς, πλαισιουμένοις ἐντὸς τεσσάρων κορινθιακῶν παραστατῶν. Τὸ ἐν μέσῳ ἄγαλμα παρίστα αὐτὸν τὸν ἀποθανόντα, τὰ δύο ἕτερα, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, τὸ μὲν τὸν βασιλέα Ἀντίοχον, υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου, τὸ δὲ τὸν μέγαν βασιλέα Σέλευκον τὸν Νικάτορα, ἱδρυτὴν τῆς δυναστείας τῶν Σελευκιδῶν.

Ὁ οἶκος, οὗ τελευταῖος ἀντιπρόσωπος ὑπῆρξεν οὗτος ὁ βασιλεὺς πολίτης, εἶνε ἡ βασιλικὴ δυναστεία τῆς Κομμαγηνῆς, μικρᾶς χώρας κειμένης εἰς τὴν ἐσχατιὰν τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας, παρὰ τὸν οὐδὸν τῆς Συρίας, τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Ἀρμενίας,

1 Παυσ. Α',25,8.—2 Corp. Ins. Attic., III, 557.

καὶ ἀποπνιγομένης ἐν μέσῳ τῶν στενῶν φραγμῶν τοῦ Ταύρου, Ἀμανοῦ καὶ Εὐφράτου. Πόθεν ἡ δυναστεία αὕτη κατήγετο; Τίνι τρόπῳ ἐξηγητέα ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη τῶν ἑλληνικῶν καὶ περσικῶν — Ἀντίοχος καὶ Μιθριδάτης — ὀνομάτων, ἣν παρίστησιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν; Τίνι τέλος δικαιώματι συνῆπτε τὸ γενεαλογικὸν αὐτῆς δένδρον πρὸς τὸν διασημότατον τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, Σέλευκον τὸν Νικάτορα; Πρὸ τινων ἐτῶν δυσκόλως θ' ἀπήντα τις εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας, διότι πᾶν ὅ,τι ἦτο γνωστὸν ἐκ τῶν χρονικῶν τῆς Κομμαγηνῆς ὑπὸ τοὺς βασιλεῖς τούτους, περιωρίζετο εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἱστορικῶν κειμένων, ἀποσπασμάτων λακωνικῶν καὶ ἀσαφῶν, ἃ συνεπλήρουν ἡμίσεια δωδεκὰς νομισμάτων ἀτελέστατα κατατεταγμένων[1]. Οὐδεμία τῶν μαρτυριῶν τούτων ἀνήρχετο πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ Α' αἰῶνος π.Χ., ἐν ἐλλείψει δὲ ἀρχαιοτέρων πληροφοριῶν ἐξετρέποντο εἰς τὰς μᾶλλον ρισκινδύνους εἰκασίας περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς μικρᾶς ταύτης ἡγεμονίας, τῆς τρόπον τινὰ ἐκ τῆς γῆς ἀναφυείσης, κατὰ τὴν ἐν Ἀρμενίᾳ εἰσβολὴν τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων. Οὕτως ἐπὶ πολὺ θ' ἀναγινώσκομεν ἐν τοῖς νομιζομένοις σπουδαίοις συγγράμμασιν, ὅτι ὁ Ἀντίοχος ὁ Α', ὁ πρῶτος γνωστὸς βασιλεὺς τῆς Κομμαγηνῆς, δὲν ἦτο ἀλλ' ἢ ὁ τελευταῖος τῶν Σελευκιδῶν Ἀντίοχος ὁ Ἀσιατικός, λαβὼν παρὰ τῶν χειρῶν τῶν Ρωμαίων τὴν μικρὰν ταύτην κληρουχίαν, ὡς ἀποζημίωσιν τοῦ ἀπωλεσθέντος βασιλείου αὐτοῦ. Ἡ παχυλὴ αὕτη πλάνη ἀνῃρέθη, οὐδὲν ὅμως τὸ θετικὸν πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτῆς εὗρον. Εὐτυχῶς, ἐλλείψει ἱστορικῶν, ὡμίλησαν οἱ λίθοι· ἐπιγραφικὰ εὑρήματα γενόμενα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διελεύκανον ἀπροσδοκήτως τὴν Κομμαγηνὴν δυναστείαν. Παρατιθέμενός τις ταῦτα πρὸς τὰ ἤδη εὐληπτότερα διδόμενα τῶν συγγραφέων καὶ τῶν νομισμάτων, δύναται νὰ καταστρώσῃ γενεαλογικόν τινα πίνακα παρουσιάζοντα ἔτι ἀληθῶς χάσματα καὶ εἰκασίας, ἀλλ' οὐτινος αἱ μεγάλαι γενεαλογικαὶ σειραὶ ἐντελῶς βεβαιοῦνται. Τὸ γενεαλογικὸν τοῦτο δένδρον ἄρχεται ἀπὸ Δαρείου, υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου, περατοῦται δὲ εἰς Φιλόπαππον, σύγχρονον τοῦ Τραϊανοῦ, καταγόμενον ἐκ Σελεύκου τοῦ Νικάτορος, περιλαμβάνον χρονικὸν διάστημα ἑπτὰ αἰώνων σχεδὸν καὶ συναπτόμενον πρὸς τὰς δύο περιφανεστάτας τῆς Ἀσίας δυναστείας. Ὀλίγοι οἶκοι, βασιλικοὶ μάλιστα, ἠδύναντο νὰ προσαγάγωσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τοσοῦτο σεβασμίας περγαμηνάς. Ἀξίζει ἴσως τὸν κόπον νὰ παραμείνωμεν ἐπὶ στιγμήν, ὅπως ἀναπτύξωμεν ταύτας, ἐὰν δ' αἰτηθῇ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ταύτην περιεργίαν φιλολογική τις ἀποδειξις, ἐπιτραπήτω ἡμῖν ν' ἀναμνησωμεν ὅτι βασιλεύς τις τῆς Κομμαγηνῆς, φαντασιώδης κάπως, ἀληθῶς «ὁ κατηφὴς Ἀντίοχος», σπουδαῖον ἅμα καὶ ἐλεγειακὸν διαδραματίζει μέρος ἐν τῇ περιπαθεστάτῃ τραγῳδίᾳ τοῦ κλασικοῦ ἡμῶν καταλόγου.

Α'.

Γνωστὸς ἦτο πρὸ πολλοῦ ἔκ τε τῶν ἱστορικῶν, τῶν νομισμάτων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν, σατράπης τις Πέρσης ὀνόματι Ὀρόντης, σπουδαίως μετασχὼν τῶν τε πολέμων καὶ τῶν στάσεων τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Αἱ ἀφορῶσαι ὅμως εἰς αὐτὸν σημειώσεις τοσοῦτον ἦσαν ἀνακόλουθοι καὶ ἐπὶ τοσοῦτον μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος περιεστρέφοντο, ὥστε ἠπόρουν ἐὰν ἔπρεπε ν' ἀποδώσωσι ταύτας εἰς ἕνα ἄνδρα, ἢ νὰ διακρίνωσι μᾶλλον δύο ὁμωνύμους: πρῶτον τὸν γαμβρὸν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου Μνήμονος, σατράπην τῆς Ἀρμενίας, πεσόντα εἰς δυσμένειαν ἕνεκα τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Κύπρου[1]· καὶ δεύτερον τὸν σατράπην τῆς Μυσίας, ἡγέτην τῆς ἐν ἔτει 362 μεγάλης τῶν σατραπῶν ἀποστασίας, τὸν βραδύτερον σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, εἰς ὃν ἀπένειμον, ὡς καὶ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ, τὸ δικαίωμα τῆς ἐν Ἀθήναις πολιτογραφήσεως[2]. Τὸ ζήτημα τῆς ταυτότητος τῶν δύο σατραπῶν δὲν ἐμελετήθη ὑπὸ τοῦ Rehdantz[3]· δὲν ἐλύθη δὲ οὔτε ὑπὸ τοῦ κ. Waddington[4], τοῦ εὐτυχοῦς κατόχου τῶν νομισμάτων τοῦ Ὀρόντου, οὔτε ὑπὸ τοῦ κ. Krumbholz[5], τοῦ ἱστορικοῦ τῶν τῆς Ἑλάσσονος Ἀσίας σατραπῶν.

Ἐν ἔτει 1886 ηὐτύχησα νὰ δημοσιεύσω ἐν τῇ Ἱστορικῇ Ἐπιθεωρήσει[6] ἐπιγραφὴν ἀνέκδοτον τότε εὑρεθεῖσαν εἰς τὰ πέριξ τῆς Περγάμου καὶ ἀφορῶσαν εἰς τὸν σατράπην Ὀρόντην. Τὸ κείμενον τοῦτο, ὅπερ βεβαίως ἀπετέλει μέρος περγαμηνοῦ τινος χρονικοῦ, καὶ οὐ ἔκτοτε ἀνευρέθησαν καὶ ἕτερα τεμάχια ἔχει οὕτως: «... Ὀρόντης δ' Ἀρτασύ[ρου. τὸ γέν]ος Βάκτριος, ἀποστὰς ἀπὸ Ἀρταξέρ[ξου τοῦ Περ]σῶν βασιλέως ἐκράτησεν τῶν Περγα[μηνῶν καὶ μ]ετῴκισεν αὐτοὺς πάλιν ἐπὶ τὸν κο[λωνὸν (:) εἰς] τὴν πα[λαι]ὰν πόλιν· εἶτα Ὀρόντης [τὴν πόλιν ἐ]πι[τρέψας Ἀρταξ]έρξῃ ἀπέθανεν». Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Περγάμου δὲν ἤρκει νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς ταυτότητος τῶν δύο Ὀροντῶν, τῶν ἱστορικῶν μὴ διασωσάντων ἡμῖν τὰ πατρωνυμικὰ αὐτῶν ὀνόματα· ἀλλ' ἐπειδὴ γνωρίζουσιν ἡμῖν τὴν ἐθνικότητα τοῦ στασιάσαντος σατράπου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰσῆγον ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ὁριστικῆς λύσεως. Ἐκ συμπτώσεως, μοναδικῆς οὔσης εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιγραφικῆς, μνημεῖον ἕτερον ἀνακαλυφθὲν σχεδὸν ταυτοχρόνως μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Περγάμου, ἀλλ' εἰς τὴν ἑτέραν ἄκραν τῆς Ἑλάσσονος Ἀσίας, συνεπλήρωσε, ὅλως ἀπροσδοκήτως, τὴν πολιτικὴν τοῦ περιφανοῦς σατράπου τάξιν.

Γνωστὸν ὅτι ὁ γερμανὸς μηχανικὸς Karl Sester ὑπέδειξε πρὸ δεκαετίας ἔν τινι δυσπροσίτῳ τοῦ Ταύρου χώρᾳ ἐγγὺς τοῦ Εὐφράτου, κολοσσιαῖον τύμβον, Νεμροὺδ-δάγ λεγόμενον, ἐν ᾧ ταχέως ἀνεγνώρισαν τὸν τάφον τοῦ βασιλέως τῆς Κομμαγηνῆς Ἀντιόχου Α', ἔχοντα ὡς κόσμον «πατρῴους ἅπαντας θεοὺς ἐκ Περσίδος τε καὶ Μακετίδος γῆς Κομμαγηνῆς τε ἑστίας»[1]. Τὸ παράδοξον τοῦτο μνημεῖον, ἐν ᾧ συνδυάζονται παραδόξως ἑλληνικά, περσικὰ καὶ πρῶτο-ἀσιατικὰ στοιχεῖα ἐξηπτάσθη καὶ ἐδημοσιεύθη ἀλληλοδιαδόχως[2] ὑπὸ τοῦ κ. Puchstein[3] τοῦ Χαμδῆ βέη, διευθυντοῦ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὀθωμανικοῦ Μουσείου[4] καὶ τῶν κ. κ. Humann καὶ Puchstein, ἐντολῇ τῆς Γερμανικῆς κυβερνήσεως. Ἡ ἔκθεσις τῶν δύο τούτων σοφῶν ἐδημοσιεύθη συνοδευομένη ὑπὸ λαμπροῦ ἄτλαντος καὶ τελειοτάτης συλλογῆς ἐπιγραφῶν συλλεγεισῶν ἐν Νεμροὺδ-δάγ[4]. Ὅλη ἡ σειρὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων συντεταγμένη ἐπὶ ὁμοειδοῦς σχεδίου, ἦτο κεχαραγμένη ἐπὶ τῶν νώτων μεγάλων ἐκ βασάλτου στηλῶν, εἰκονιζουσῶν τοὺς ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς προγόνους τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου, καὶ τεταγμένων κατὰ χρονολογικὴν τάξιν· τ' ἀγάλματα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἠκρωτηριασμένα· καὶ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν δὲ μικρὸς μόνον σῴζεται ἀριθμός. Μία τούτων, ἡ πέμπτη τῆς ἀνατολικῆς τοῦ μνημείου ὄψεως[6] ἔχει οὕτως: «Βασιλεὺς μέ]γας Ἀντιο[χος θεὸς δίκαιος ἐπιφανὴς φιλορώμαιος καὶ φιλέλλην ὁ ἐγ βασιλέως Μιθαδράτου] Καλλινί[κου καὶ Βασιλίσσης] Λαοδίκης θεᾶς φιλα[δέλφου] τῆς ἐγ βασιλέως Ἀντιό[χου] Ἐ-

1 Αἱ κυριώτατα ἐργατίαι περὶ τούτου (πλὴν τῶν ἄρθρων τῶν ἀρχαιολογικῶν λεξικῶν) ἦσαν αἱ τοῦ Masson (ἐν Havm, Tesoro brittanco, I, σ. 112, καὶ ἐφ.), τοῦ Visconti (Icongraphie grecque, II, 265 καὶ ἐφ III, 11 καὶ ἐφ.), τοῦ Clinton (Fasti Hellenici, III, 343. σημ h), μάλιστα δὲ τοῦ Mommsen, Die dynastie von Kommagene, ἐν Ath. Mitth I. (1876), σ. 27 καὶ ἐφ. Ὡς πρὸς τὰ ὀμίσματα συμβουλευτέον ἰδίᾳ τὸ νεώτατον ἔργον τοῦ κ. Babelon Catalogue des monnaies de la Bibliothèque nationale, Séleucides ἐν ᾧ οἱ βασιλεῖς τῆς Κομμαγηνῆς παρέπονται τοῖς Σελευκίδαις (σ. CCXVIII καὶ 3.7—22.). Δυστυχῶς ὁ κ. Babelon δὲν ἐπωφελήθη τῆς νεωτάτης δημοσιεύσεως τῶν κ. Humann καὶ Puchstein.

1 Ξενοφ. Ἀνάβασ. Β'. 4, 8 καὶ ἐφ Πλουτ. Ἀρταξέρξης, 27. Ἀποφθέγμ. 174 Β. Διόδωρος ΙΕ'. 8—11. Θεόπομπος, ἀπ. 111, Müller.

2 Διόδωρος, ΙΕ', 90—91. Πολύαιν. Ζ', 14 Δημοσθ. περὶ συμμορ. 31. C. I. A. II, 1, ἀρ. 108. Τρίτος Ὀρόντης, σατράπης τῆς Ἀρμενίας περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας: Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Trogus Pompeius, prol. X.

3 Vitae (phicratis, κτλ. σ. 158, σημ. 102.

4 Mélanges de numismatique, II, 19. Βλ. ὡσαύτως νόμισμά τι τῶν Ἀδραμυτηνῶν, Imhoof, monnaies grecques, σ. 246.

5 De Asiae minoris satrapis persicis (Leipzig) σ. 75, σημ.

6 Les Origines de la ville de Pergame, Revue historique, 1886, XXXIII, σ. 73 καὶ 471. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐξεδόθη ἔκτοτε ὀρθοτέρα ὑπὸ τοῦ Frankel, Die Ergebnisse der Ausgrabungen zu Pergamon, 3ter vorlaufiger Bericht, σ. 56, ἀπόκειται δὲ νῦν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Μουσείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπου καὶ ἐσχάτως ἀντέγραψα αὐτήν.

1. Ἐπιγρ. στ. 17.

2. Mommsen, Römische Geschichte, V, 454 καὶ ἐν Historische Zeitschrift de Sybel, 1887, σ. 395.

3 Ἡ ἔκθεσις τοῦ κ. Puchstein (μηδενισθεῖσα διὰ τῆς νέας αὐτοῦ δημοσιεύσεως) εἶνε τῆς 19 Ὀκτωβρίου 1882.

4 Hamdi Bey καὶ Osgan Effendi, Le tumulus de Nemroud-dagh Constantinople, 1883.

5 Humann καὶ Puchstein, Reisen in Klein Asien und nord Syrien, Berlin, Reimer, 1890.

6 Humann καὶ Puchstein, ἔνθ. ἀν. σ. 283.

πιφανοῦς Φιλομήτορ[ος] Καλλινίκου.

Ἀρόανδην Ἀρτασούρ[α τὸν] γήμαντα βασίλισσα[ν Ρο]δ[ο]γούνην τὴν βασ[ιλέως βα]σιλέων μεγά[λου Ἀρτα]ξέρξου τοῦ κ[αὶ Μνήμονος] θυγατέρα» [1].

Ὁ Ἀρόανδης, παρ' Ἡροδότῳ Ἀρυάνδης[2], ἁρμενιστὶ Ἐρουάντ, δὲν εἶναι ἀλλ' ἢ ὀρθοτέρα μεταγραφὴ τοῦ κυρίου περσικοῦ ὀνόματος, ὅπερ οἱ Ἕλληνες ἐξελλήνισαν εἰς Ὀρόντην. Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία περὶ τῆς ταὐτότητος τοῦ Ὀρόντου υἱοῦ τοῦ Ἀρτασύρα, τοῦ ἀναφερομένου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Περγάμου, καὶ τοῦ Ἀροάνδου υἱοῦ τοῦ Ἀρτασούρα, τοῦ ἀναφερομένου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Νεμρουὶδ-δάγ. Ἐπειδὴ δ' ἐξ ἄλλου ὁ τελευταῖος οὗτος ἐνυμφεύθη, κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, Ροδογούνην, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀρταξέρξου Μνήμονος, ἀκριβῶς ὡς ὁ Ὀρόντης τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλουτάρχου,—σατράπης τῆς Ἀρμενίας, ἀντίπαλος τοῦ Τιριβάζου,— συμπεραίνομεν ὅτι οἱ δύο σατράπαι, οἱ τὸ ὄνομα Ὀρόντης φέροντες, εἶναι εἷς καὶ μόνος ἀνήρ, οὗ τὸ πολιτικὸν στάδιον, ὑπὸ τῶν παραδοξοτάτων ἐγκατεσπαρμένον ἀστασιῶν, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ 401 μέχρι τοῦ 349 π. Χ. Λυπηρὸν δὲ ὅτι ἡ στήλη τοῦ Ὀρόντου ἐν Νεμρουὶδ-δάγ οὐδὲν σώζει πλέον ἴχνος ἀνθρωπίνης μορφῆς· θὰ παρεῖχε παράδοξον ἀπεικόνισιν χωρίου τινὸς τοῦ Πλουτάρχου, βεβαιοῦντος ὅτι ἀτὸν Πέρσην Ὀρόντην ἐμφερέστατον λέγουσι τὴν ὄψιν Ἀλκμαίωνι τῷ Ἀμφιάρεω[3].»

Β'

Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Νεμρουὶδ-δάγ δὲν διδάσκει ἡμᾶς μόνον τὸν χαρακτῆρα τοῦ σατράπου Ὀρόντου, ὁρίζει ὡσαύτως πρωτεῦόν τι σημεῖον τῆς γενεαλογίας τῶν βασιλέων τῆς Κομμαγηνῆς. Ὡς οἱ γείτονες αὐτῶν, βασιλεῖς τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου, οἱ ἡγεμόνες οὗτοι κατήγοντο ἐκ τινος μεγάλου ἰρανικοῦ οἴκου, συνδεθέντος διὰ γαμηλίων δεσμῶν πρὸς τὸν οἶκον τῶν Ἀχαιμενιδῶν βασιλέων.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐξηγεῖ τὰ βραδύτερον ἐν τῇ δυναστείᾳ ἀπαντῶντα περσικὰ ὀνόματα, δικαιοῖ δ' ὡσαύτως τὴν παρουσίαν εἰκόνος τινὸς τοῦ Δαρείου, υἱοῦ τοῦ Ὑστάσπου, μεταξὺ τῶν ἐν τῷ τύμβῳ τῆς Νεμρουὶδ-δάγ ἀπαντωσῶν προγονικῶν[4]: Ὁ Δαρεῖος δὲν ἦτο πράγματι ὁ τρίπαππος τοῦ Ἀρταξέρξου Μνήμονος, οὗ ὁ Ὀρόντης ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα Ροδογούνην;

Ὁ πατροπαράδοτος σεβασμός, οὗ ἀπήλαυεν ὁ ἰρανὸς κατακτητής, νομιζόμενος ὡς ὂν ὑπέρτερον, ὁ θρησκευτικὸς φωτοβόλος κύκλος ὁ περιβάλλων τὴν μεγάλην τῶν Ἀχαιμενιδῶν δυναστείαν, ἐπέζησαν ἐν τῇ παλαιοτέρᾳ Ἀσίᾳ τῆς πτώσεως τῆς δυναστείας ταύτης· καὶ μετ' αὐτὴν ἔτι τὴν θαυμασίαν ἐποποιίαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, οἱ λαοὶ οὗτοι οἱ ἐν κληρονομικῇ δουλείᾳ διαπλασθέντες, μόνην νόμιμον κυριαρχίαν ἐνόμιζον τὴν ἀξιοῦσαν, δικαίως ἢ ἀδίκως, ὅτι κατάγεται ἐκ τοῦ Κύρου ἢ τοῦ Δαρείου. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς οἱ Ἀριαράθαι καὶ οἱ Μιθριδάται ἵδρυσαν τὰς ἀπροσδοκήτους αὐτῶν κυριαρχίας ἐπὶ τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου. Προσθέσωμεν ὅτι ἐὰν ἦτο εὔκολος εἰς τοὺς ἀληθεῖς ἢ ὑπολαμβανομένους ἀπογόνους τῶν Ἀχαιμενιδῶν ἡ ἵδρυσις βασιλείων, ἐπωφελουμένων τῆς ἐμμονῆς ταύτης εἰς τὴν ἔννομον δυναστείαν, ὁ μόνος τρόπος τοῦ στερεοποιεῖν αὐτὰ ἦτο τὸ ὁμολογεῖν συμμαχίας ἰσχυράς, πολιτικὰς ἢ γαμηλίους μετὰ τῶν Σελευκιδῶν, τῆς ἰσχυροτάτης τῶν μακεδονικῶν δυναστειῶν τῆς προελθούσης ἐκ τοῦ διαμελισμοῦ τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὴν τακτικὴν ταύτην ἐτήρησαν οἱ βασιλεῖς τῶν δύο Καππαδοκιῶν· καὶ ἐν Κομμαγηνῇ ταὐτὰ συνέβαινον, ἂν καὶ ἡ δυναστεία κατηνάλωσε πλείονα χρόνον πρὸς εὕρεσιν ὡρισμένης θέσεως.

Διέλθωμεν τὴν σειρὰν τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Νεμρουὶδ-δάγ. Ἀρόανδης, υἱὸς τοῦ Ἀρτασούρα, ἔγγονος τοῦ Ἀροάνδου, γαμβρὸς Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, ἔσχεν υἱὸν ὁμώνυμον[1]· οὗτος δ' ἀφῆκεν υἱόν, οὗ τὸ ἠκρωτηριασμένον ὄνομα περαιοῦται διὰ τῶν γραμμάτων ἀνης (Βαρδάνης ἢ Ὀστάνης;) Ὁ πρῶτος τῶν δύο τούτων εἶνε ἴσως ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Ὀρόντην, ὅστις κατὰ τὸν Στράβωνα ἦτο ὁ τελευταῖος σατράπης (πέρσης) τῆς Ἀρμενίας[2]· τῆς ταυτότητος ταύτης παραδεκτῆς γενομένης, οἱ πρόγονοι τῶν βασιλέων τῆς Κομμαγηνῆς θὰ κατήγοντο ἐκ τοῦ Ὑδάρνου, ἑνὸς τῶν ἑπτὰ φονέων τοῦ Ψευδοσμέρδιος.

Μετὰ ἑνὸς ἢ δύο αἰώνων διάλειμμα ἀπαντῶσι δύο πρόγονοι ὀνομαζόμενοι Ἀρσάμαι φέροντες δὲ τότε καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως[3]: ὁ εἷς τούτων, ἀναμφιβόλως ὁ δεύτερος, ταυτίζεται ἴσως πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Πολυαίνου[4] ἀναφερόμενον Ἀρμένιον Ἀρσάμην, παρ' ᾧ κατέφυγεν ὁ Σελευκίδης Ἀντίοχος Ἱέραξ, διαρκούντων τῶν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σελεύκου Καλλινίκου πολέμων. Ἐν τοῖς χαλκοῖς νομίσμασιν αὐτοῦ ὁ ἡγεμὼν οὗτος καλεῖται *Βασιλεὺς Ἀρσάμης*[1], πιθανώτατα δὲ ἡ ἐπιφανὴς πόλις *Ἀρσαμόσατα*, κειμένη «πρὸς τῷ Καλῷ πεδίῳ καλουμένῳ, μέσον Εὐφράτου καὶ Τίγριδος»[2] ἦτο διαμονὴ αὐτοῦ καὶ αὐτῷ ὀφείλει τὸ ὄνομα: ἡ κατάληξις *σάτα* ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὴν ἁρμενικὴν *σέρτα*, τὰ δὲ *Ἀρσαμόσατα*, ἀνήκουσι τῷ *Ἀρσάμῃ*, ὡς τὰ *Σαμόσατα*, ἡ μέλλουσα πρωτεύουσα τῆς Κομμαγηνῆς τῷ *Σάμῳ*, ἐνὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀρσάμου. Τὰ Ἀρσαμόσατα ἄλλως δὲν ἦσαν τὸ μόνον κτίσμα τῶν δύο Ἀρσαμῶν. Μεταξὺ Νεμρουὶδ-δὰγ καὶ Εὐφράτου, οἱ κκ. Humann καὶ Puchstein ἀνεκάλυψαν ἐν θέσει καλουμένῃ *Γεργέρ*, δεύτερον μνημεῖον ἐγερθὲν ὑπὸ Ἀντιόχου Α' πρὸς μνήμην τῶν προγόνων αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἀρχαίας αὐτῶν νεκροπόλεως· ἐν τῷ ὀργανικῷ ψηφίσματι τῷ κανονίζοντι τὴν λατρείαν τοῦ βασιλικοῦ τούτου κτίσματος, ὁ τόπος οὗτος ἐκαλεῖτο *Ἀρσάμεια*. Οὐδόλως δ' ἀπατᾶται ὁ προσάπτων τὸ ὄνομα τοῦτο εἰς τὸ τῶν δύο βασιλέων Ἀρσαμῶν. Συμπεραίνομεν ὅτι αἱ κτήσεις τῶν δύο τούτων ἡγεμόνων, ἂν καὶ κέντρον αὐτῶν εἶχον τὴν ΜΔ Ἀρμενίαν ἢ Σωφηνήν, ἤρξαντο ἤδη ἐκτεινόμεναι ἐκεῖθεν τοῦ Εὐφράτου. Βραδύτερον τὰ Ἀρσαμόσατα, καὶ ἅπασα ἡ χώρα ἡ Α. τοῦ Εὐφράτου κειμένη, ἀφῃρέθησαν ἀπ' αὐτῶν, ἡ δ' ἕδρα τῆς δυναστείας αὐτῶν μετηνέχθη ἐν τῇ κυρίως Κομμαγηνῇ. Πῶς καὶ πότε ἡ μεταβολὴ αὕτη συνέβη; Ἀγνοοῦμεν· γνωρίζομεν μόνον ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Μεγάλου Ἀντιόχου, τὰ Ἀρσαμόσατα κατέστησαν ἡ διαμονὴ νέας ἐγχωρίου δυναστείας, ἧς οἱ ἡγεμόνες, Ξέρξης καὶ Ἀβδισσάρης, κατὰ τὰ νομίσματα αὐτῶν, δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἄμμεσον γενεαλογικὴν σειρὰν τῶν Ὀροντιδῶν[3], οὓς ἀπαντῶμεν ἐν Κομμαγηνῇ ὑποτελεῖς τοῖς Σελευκίδαις, ὧν δὲν βραδύνουσι ν' ἀποσείσωσιν ὁριστικῶς τὸν ζυγόν.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Αλ. Καραδης

---

[1] Ἡ ἰδία ἐπιγραφὴ συντόμως ἐπαναλαμβάνεται ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἀνδήρου· ἀρ. 6 (σ. 305).

[2] Ἡροδότ. Δ' 166—200 κτλ. Ὑπάρχουσιν ἔτι οἱ τύποι Ὀ ρ ύ α ν δ ρ ο ς (;), Πολύαιν. Ζ', 11,7. Ὀ ρ ο ά ν δ η ς, Σουίδας, καὶ Πλούταρχος, Παῦλος Αἰμίλιος, 26 καὶ ἐν συνθέσει Ὀ ρ ο ό ν δ η ς (ἐν Ὀροονδάτης, Ὀροοντοπάτης). Ὁ τύπος τῆς Νεμρουὶδ-δάγ, Ἀ ρ ό α ν δ η ς, ἀπαντᾷ παρ' Ἡσυχίῳ, λ. Ἀροανδικόν.

[3] Πλουτάρχ. Ἄρατος, 3. Ἐν Δελφοῖς διετήρουν ἄγαλμα τοῦ Ἀλκμαίωνος (Παυσανίας, 1', 10, 2). Βεβαίως πρὸς τὸ ἄγαλμα τοῦτο ὡμοίαζεν ὁ Ὀρόντης.

[4] Δυτικὸν ἀνδήρον, βάσις μεσημβρινή, ἀρ. 1 (Humann καὶ Puchstein, σ. 303).

---

[1] Humann καὶ Puchstein, σ. 307 (ἐπιγρ. ἀρ. 8, ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἀνδήρου).

[2] Στράβ. ΙΑ', σ. 531. Δὲν πιστεύω, ὡς καὶ οἱ κ. κ. Humann καὶ Puchstein, ὅτι ὁ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Στράβωνος ἀναφερόμενος Ὀρόντης ἦτο σύγχρονος Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου.

[3] Ἐπιγρ. ἀρ. 10 τοῦ ἀνατολικοῦ ἀνδήρου (σ. 285): «Βασιλεὺς κτλ. βασιλέα [Α]ρσά[μην] τὸν ἐκ β[ασιλέως Ἀρ]σάμου». Ἡ ἀνάγνωσις αὕτη φαίνεται μοι προτιμητέα τῆς τοῦ Σ ά μ ο υ.

[4] Πολυαίν· Δ', 16. Ἡ σφαλερὰ ἀνάγνωσις Ἀρσάδης διωρθώθη ὑπὸ τοῦ Visconti.

---

[1] Babelon, ἔνθ, ἀν. σ. CXCIII καὶ 211. Ἡ ἀνάγνωσις ΩΙΣΑΜΗΣ ἡ προταθεῖσα ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Sibilian καὶ εὐκόλως γενομένη ἀποδεκτὴ ὑπό τινων νομισματολόγων ἀπεδείχθη ἐσφαλμένη ἐκ τοῦ παρισινοῦ ἀντιτύπου.

[2] Πολύβ. Η', 25. Περὶ τῆς πόλεως ταύτης, ἧς ἡ ἀκριβὴς θέσις εἶνε ἄλλως ἄγνωστος, ἀναφέρουσιν ὁ Πλίνιος. VI, 10 r. (Proximum Euphrati), ὁ Πτολεμαῖος, Ε', 13, 19 καὶ Η', 19, καὶ ὁ Τάκιτος, XV, 10.

[3] Ἀληθῶς οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἰκονίζονται πωγωνοφόροι, καὶ μετὰ τιάρας ἀνοικτῆς (ὡς ἐπισκοπικὴ μήτρα) μετὰ κροσσῶν, μὴ ἀπαντώσης ἐν Κομμαγηνῇ. Τὸν Ἀβδισσάρην ἀγνοοῦσιν οἱ ἱστορικοί. Περὶ Ξέρξου, βλ. Πολύαιν, Η' 25. Ἰωάννην τὸν Ἀντίοχον ἀπ. 53 (F. H. G. IV, 557), ὅστις τίθησι τὸν ἡγεμόνα τοῦτον (ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ κ. Babelon) ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀντιόχου Γ' τοῦ Μεγάλου.

ΙΤΑΛΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ι. ΛΕΟΠΑΡΔΗ
ΒΡΟΥΤΟΣ Ὁ ΝΕΩΤΕΡΟΣ

Ἔπεσε εἰς τὰ χώματα τῆς Θράκης
Συντρίμματα — ἐρείπιο μεγάλο —
Τῆς Ἰταλίας ἡ ἀρετή.—Ἡ Μοῖρα
Ἑτοίμασε τὸ δρόμο,
Τ' ἄλογα τῶν βαρβάρων νὰ περάσουν
Σ' τῆς Δύσις ταῖς κοιλάδες
Καὶ 'ς ταῖς ὄχθαις, π' ὁ Τίβερις χαϊδεύει.
Ἀπὸ τ' ἄγρια δάση,
Ποῦ βασιλεύει ἡ παγωμένη Ἀρκούδα,
Ἐκάλεσε τοὺς Γότθους εἰς τὴ Ρώμη
Τὰ ἔνδοξά της τείχη νὰ γκρεμίσουν!—
Τότες γεμᾶτος ἴδρωτα καὶ αἷμα
Ἀδερφικὸ ὁ Βροῦτος 'ς τὸ σκοτάδι
Καθότουνε τῆς νύχτας, 'ς ἔρμο μέρος...
Ἔχοντας σταθερὴ γιὰ ν' ἀποθάνῃ
Ἀπόφασι μὲ λόγια ἀπελπισμένα,
Τοῦ Ἅδη τοὺς Θεοὺς κατηγορῶντας
Γιὰ τὴ σκληρότητά τους, ἐζητοῦσε
Τοῦ κάκου τὸ ἀγέρι νὰ ξυπνήσῃ...

Ἀνόητη ἀρετή! 'ς τὰ κούφια τρέχεις
Σύγνεφα καὶ 'ς τοὺς κάμπους,
Π' ἀνήσυχα φαντασμάτα γυρνᾶνε,
Μαθήματα γυρεύοντας, καὶ πάντα
Πικρὴ — πικρὴ ἡ μετάνοια 'ς τὸ πλευρό σου
Κάθεται... Μαρμαρένιοι
Θεοὶ—ἂν εἰς τὸν ἄδη κατοικοῦνε
Θεοί, ἢ καὶ 'ς τὰ σύγνεφα ἀπάνου—
Ἔχετε διασκέδασι, παιγνίδι,
Τὸν ἄνθρωπο, καὶ θέλετε ἀπὸ 'κεῖνον
Ναοὺς καὶ λειτανείαις... ἀφοῦ νόμος
Ψεύτικος εἰς τὸν κόσμο
Σκληρὰ τὸν βασανίζει.... Λοιπὸν τόσο
Ἡ γήϊνη εὐσέβεια κινάει
Τοῦ οὐρανοῦ τὸ μῖσος;
Τοὺς ἀσεβεῖς ὁ Δίας προστατεύει;
Καὶ ὅταν 'ς τὸν ἀγέρα ἡ καταιγίδα
Λυσσάει κ' ἡ βροντὴ κυλάει 'ς τὰ νέφια,
Σ' τοὺς εὐσεβεῖς ταῖς ἱεραῖς 'τον φλόγες,
Σ' τοὺς δίκαιους ἀπάνω ἐκεῖνος ρίχνει;

Ἀνίκητη ἡ Μοῖρα κ' ἡ ἀνάγκη
Ἐκείνους βασανίζει, ποῦ ὁ νόμος
Τῆς φύσις εἰς τὸ θάνατο ἔχει δούλους...
Ὁ ὄχλος τὰ κακά τους ν' ἀποφύγῃ
Ἂν δὲν μπορῇ, λέει πῶς εἶν' ἀνάγκη....
Μ' αὐτὸ παρηγορίεται....
Ἀλλὰ μὴν τὸ κακὸ δὲν εἶνε τόσο.
Ἂν γιατρειὰ δὲν ἔχῃ;... Δὲν λυπᾶται
Ὅποιος εἶνε γυμνὸς ἀπὸ ἐλπίδες;...
Ὁ γερνᾶτος μαζί σου, ἄγρια Μοῖρα,
Ὅσο ζῇ πολεμάει θανάτου ἀγῶνα.
Δὲν εἰξεύρει ὀπίσω νὰ τραβιέται,
Καὶ ὅταν αἰσθανθῇ πῶς τὸν βαραίνει
Τὸ χέρι σου πολὺ καὶ νὰ βαστάξῃ
Δὲν εἰμπορεῖ.... ἀκόμα.
Καὶ τότες τὸ κεφάλι του δὲν σκύφτει...
Περήφανος, καρφόνει 'ς τὰ πλευρά του,
Ὅσο πικρὸ κ' ἂν ἦνε, τὸ μαχαῖρι...
Καὶ βλέποντας γελάει
Τὰ μαῦρα τοῦ θανάτου ἔρμα σκοτάδια.

Ὀργίζουνται οἱ θεοί, ὅταν κανέρας
Τὴ φύσι δὲν προσμείνῃ, μὰ μονάχος
Σ' τὸν Ἅδη καταιβῇ, πρὶν ἔλθῃ ἡ ὥρα....
Αὐτὴ ἡ γενναιότητα δὲν εἶνε
Σ' τὰ τρυφερὰ ἐκεῖνα αἰώνια στήθια...
Ταῖς συφοραῖς μας, τὰ κακὰ μὴ θέλῃ
Παιγνίδι ὁ οὐρανὸς 'ς τὴν ὀκνηριά του;
Διασκέδασι ἔχει νὰν τὰ βλέπῃ;...
Βασίλισσα, θεά, μιὰ μέρα ἡ Φύσι
Δὲν ὥρισε νὰ ζοῦμε
Σὲ βάσανα, 'ς ἐγκλήματα χωσμένοι
Ἀλλ' ἀθῶοι κ' ἐλεύθεροι 'ς τὰ δάσια.
Μὰ ἄθλιο συνήθειο
Ἔσπειρεν εἰς τὴ γῆ τὰ εὐτυχισμένα
Βασίλεια, καὶ ἄλλοι κυβερνοῦνε
Νόμοι τώρα ζωὴ χωρὶς ἀξία.
Καὶ ἂν γενναία ψυχὴ ταῖς ἄθλιαίς της
Ἡμέραις κόψῃ, ἔρχεται ἡ Φύσι
Καὶ ρίχνει καταδίκη
Σ' τὸ θάνατο ποῦ ἔργο τῆς δὲν εἶνε.

Εὐτυχισμένα τὰ ζῶα! Δὲν εἰξεύρουν
Ἐγκλήματα, κινδύνους... Δὲν προβλέπουν
Τὸ θάνατο... Τὰ φέρουνε οἱ χρόνοι
Ἥσυχα εἰς ἐκεῖνον, μὲ τὴν ὥρα.
Ἀλλ' ἂν κανέρα ἡ λύπη ἤθελε σπρώξει
Νὰ σπάσῃ τὸ κεφάλι εἰς δένδρου ρίζα,
Ἢ ἀπὸ βράχο νὰ πέσῃ, νὰ σκορπίσῃ
Τὰ μέλη του κομμάτια 'ς τὸν ἀγέρα,
Κανέρας νόμος μυστικός, κανέρα
Ἄγνωστο πνεῦμα, μέσ' ἀπ' τὸ σκοτάδι
Τὸν πόθο του αὐτὸν δὲν ἐμποδίζει....
Ἐσεῖς τοῦ Προμηθέα παιδιά, μονάχα,
Ἀπ' ὅσα μὲ ζωὴ 'ς τὴν γῆν ἐπάνω
Ὁ οὐρανὸς ἐπροίκισε, τὸν κόσμο
Βαραίνεσθε... 'ς ἐσᾶς μονάχα κάνει
Ἡ ζωὴ ἀηδία....
Καὶ ἄνεργη ἡ Μοῖρα ἀνίσως μείνῃ,
Ἐσᾶς μονάχα ὁ Δίας
Τοῦ Πλούτωνα ταῖς ὄχθαις ἐμποδίζει....

Καὶ σὺ ἀπὸ τὴ θάλασσα, ποῦ βρέχει
Τὸ αἷμά μας, Φεγγάρι, ἔβγα ἔξω
Καὶ κύτταξε τὸ ἀνήσυχο σκοτάδι
Καὶ τὸν ὀλέθριο κάμπο,
Ὅπου τῆς Ἰταλίας ἡ ἀνδρεία
Ἔπαθε τέτοια συφορὰ μεγάλη...
Στήθια ἀδελφικὰ ποδοπατάει
Ὁ νικητής... ὤ! τρέμουνε οἱ βράχοι
Κ' ἀπ' ταῖς ψηλαῖς κορφαῖς κατρακυλάει
Ἐρείπια ἡ Ρώμη!....
Καὶ εἶσαι ἐσὺ τόσο
Ἥσυχο;... Νὰ γεννιέται ἐσὺ εἴδες
Τῆς Λαβινίας τὴν κόρη....
Τὰ πρῶτά της χαρούμενα εἶδες χρόνια,
Ταῖς δάφναις της, τὴ δόξα, ποῦ 'ς τὸν κόσμο
Αἰώνια θὰ μένῃ... καὶ τὸ ἴδιο
Ἀφωνο ταῖς ἀχτῖνές σου ἀπάνω
Θὰ χύνῃς 'ς τὰ βουνά, ὅταν ἡ ἔρμη
Πρωτεύουσα ἐκείνη ἀποκάτου
Σ' τοῦ βάρβαρου τὰ πόδια θὰ στεράξῃ
Καὶ εἰς τῆς σκλαβωμένης Ἰταλίας
Ὁ ὄλεθρος θὰ κάθεται τοὺς κάμπους;

Σὲ βράχους, ἢ σὲ δάσια πυκνωμένα,
Τὸ ἄγριο θεριὸ καὶ τὸ πουλάκι
Τὸν κόσμο λησμονοῦνε καὶ δὲν ξεύρουν
Τὰ κακὰ καὶ ταῖς τύχαις του, π' ἀλλάζουν...
Καὶ ὅταν μὲ ταῖς πρώταις του ἀχτῖνες
Τοῦ χωρικοῦ τὸ σπίτι ὁ ἥλιος βάψῃ,
Τὸ ἔνα ταῖς κοιλάδες θὰ ξυπνήσῃ
Μὲ τὸ γλυκὸ τραγοῦδι τῆς αὐγούλας...
Τὸ ἄλλο εἰς τοὺς βράχους
Θὰ κυνηγήσῃ ὅσα ζῷα ἔχουν
Δύναμι ὀλιγώτερη ἀπὸ 'κεῖνο....
Ὦ συφορά!... ὦ γένος
Μάταιο!... εἰς τὸν κόσμο εἴμαστε μέρος
Πεταμένο... χειρότερο ἀπ' ὅλα
Ὅσα εἶνε... Τὴ μαύρη συφορὰ μας
Οὔτε τὸ χῶμα, ποῦ βαμμένο μ' αἷμα
Εἶνε, οὔτε τὰ σπήλαια, ποῦ μουγκρίζουν
Αἰσθάνθηκαν... Ποτέ, ποτὲ τ' ἀστέρια
Δὲν ἔχασαν τὸ χρῶμα,
Ὅσα καὶ ἂν ἐσυνέθηκαν 'ς τὸν κόσμο!..

Σ' τὸν Ὄλυμπο, 'ς τὸν Ἅδη βασιλεύουν
Ἀναίσθητοι θεοί!!... ὦ! δὲν φωνάζω
Αὐτούς, οὔτε τὴ γῆ, ποῦ ἀνάξια εἶνε,
Σ' τὴν ὕστερή μου ὥρα, οὔτε τὴ νύχτα,
Οὔτε κ' ἐσᾶς, ποῦ ὕστερη ἀχτῖδα
Ρίχνετε 'ς τὸ σκοτάδι τοῦ θανάτου.
Μέλλουσαις γενεαίς... Πότε τὸν τάφο
Ἐκείνου ποῦ ἀπέθανε, τὸν κόσμο
Περιφρονῶντας, ἔθρεξαν τὰ δάκρυα,
Ἡ δῶρα τὸν ἐστόλισαν καὶ λόγοι
Ἀνθρώπων, ποῦ δὲν ἔχουνε ἀξία;...
Χειρότεροι, γειρότεροι, ὅσο πᾶνε,
Γένουνται οἱ καιροί, καὶ ἀπατημένος
Εἶν' ὅποιος ἐμπιστεύεται 'σὲ σάπια
Παιδιὰ νὰ ἐκδικήσουν μιὰν ἡμέρα
Τὴν τιμὴν τῶν μεγάλων
Ἀνδρῶν, ταῖς συφοραῖς, ποῦ ἡ δυστυχία
Παθαίνει... Πειρασμένος
Ἂς ἀναφτερουγιάζει ὀλόγυρά μου
Ὁ κόρακας· ταῖς σάρκαις μου ἂς σχίζῃ
Ἄγριο τὸ θεριό, καὶ καταιγίδα
Τὸ ἄγνωστο κουφάρι μου ἂς κυλάῃ·
Τὴ μνήμη μου καὶ τ' ὄνομα ἂς πάρῃ
Ἐπάνω 'ς τὰ φτερά του ὁ ἀγέρας!

Π. Πανας

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΟΙ ΒΛΑΧΟΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ
ΜΑΛΑΚΑΣΙ
(Συνέχεια)

Παπαστάθη καὶ Διπόταμος.—Ἅγ. Θεόδωρος.—Δυὸ Ἐκκλησιές.—Βρύσι Ζαβογιάννη.—Χάνι Τρίκκα.—Παληοχώρι Συράκου.—Χαλάσματα.—Ἁγία Παρασκευή.—Τσούμα τοῦ Δράκου.—Χάνι Γκόλφη.—Σπανός.—Βρύσι Γκόγκα.—Δοβίζιανα.—Ἅγ. Βλάσιος.—Τσαπαλιτοχώρια.—Κρημνὸς «Χαμένος».—Σκάλα.—Ἅγιος Γεώριος.—Συράκον καὶ Καλλαρρύται.

Ἤδη αἱ λαμπραὶ τοῦ ἡλίου ἀκτῖνες ἤρχιζον ν' ἀσπάζωνται τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῶν πέριξ ὀρέων. Καὶ οἱ μὲν βράχοι τῶν γυμνῶν κορυφῶν ἀπήστραπτον ἐξαισίως, τὰ δὲ φυλλώματα τῶν δασωδῶν ἀνέπεμπον τρομώδεις σελαγισμοὺς καὶ ἀνταναklάσεις θαμβωτικάς. Ἤδη καὶ ἡ ὁμίχλη τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν φαράγκων ἤρχιζεν ἠρέμα ν' ἀνέρχηται πρὸς τὰ ὕψη τοῦ αἰθέρος.

Οἱ μύλοι ὀρθοῦνται ἄνωθεν τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῆς κατωφερείας τοῦ βουνοῦ. Καθ' ὁδὸν δὲ ἀπαντῶμεν δύο μικρὰ χάνια, ἄλλοτε ἐν χρήσει, νῦν ὅμως καταρρέοντα καὶ χρησιμοποιούμενα μόνον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁσάκις διὰ τὴν καταδίωξιν τῆς ληστείας καταλαμβάνουσι τὴν θέσιν ταύτην. Ἀπὸ τῶν

χανίων δὲ καὶ πέραν εἰς ἀρκετῶν στρεμμάτων ἔκτασιν σχηματίζεται εὐφορωτάτη κοιλὰς ἐσπαρμένη δι' ἀραβοσίτου ὑπὸ Κραψιτῶν καὶ ἀρδευομένη ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Ἀρήχθου καὶ τῶν τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ, ὅστις κατέρχεται ὑπὸ τὰ ὕψη τῆς Πίνδου διὰ τῆς χαράδρας τῆς Προσβάλας. Ὡς ἐκ τῆς συμβολῆς δ' αὐτῶν, τὸ μέρος ὀνομάζεται καὶ *Διπόταμος*.

Καὶ ἐπὶ τῆς ὄχθης ταύτης τὸ κυριώτερον δένδρον εἶνε ἡ πλάτανος, ἥτις σκιάζουσα πλουσίως τὴν περὶ τοὺς μύλους καὶ τὰ χάνια τοποθεσίαν, καθιστᾷ αὐτὴν τερπνοτάτην διαμονὴν ἐν καιρῷ θερινῆς ἡμέρας ἰδίᾳ. Ἐκτὸς ὅμως τῆς σκιᾶς τῶν πλατάνων, συντελοῦσι πολὺ εἰς τὴν θελκτικότητα καὶ τὴν δροσοντῆς τοποθεσίας καὶ τὰ ἄφθονα ὕδατα, τὰ ὁποῖα φερόμενα ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῆς Προσβάλας διὰ διώρυγος (δέσης) κινοῦσι τοὺς μύλους καὶ τὰ μαντάνια καὶ ἐκχειλιζόμενα ὑπὲρ τὸν λίθινον φραγμὸν τῆς διώρυγος, ρέουσι πρὸς τὴν κατωφέρειαν τοῦ βουνοῦ, τὴν ὁποίαν καλύπτουσι διαφόρων εἰδῶν δενδρύλλια καὶ λόχμαι, σχηματίζοντα πλήθη κρυσταλλωδῶν ρυακίων. Ἀλλὰ καὶ ὁ θόρυβος τῶν μύλων, οἱ μονότονοι ἀλλὰ ρυθμικοὶ κτύποι τῶν μαντανίων, οἱ βρόντοι τῶν ὑδάτων τῶν καταπιπτόντων ἀπὸ ὕψους διὰ στενῶν ξυλίνων σωλήνων ἐπὶ τῶν τροχῶν τῶν μύλων καὶ μαντανίων εἰς κινητοποίησιν αὐτῶν, τὰ κελαρίσματα τῶν πολυπληθῶν ρυακίων, ὁ βαρὺς τῶν πλατάνων καὶ τῶν αἰγείρων μορμυρισμὸς καὶ ἡ φοβερὰ βοὴ τῶν δύο πέριξ ποταμῶν ἀποτελοῦσιν ἐνταῦθα συνεχῆ, ἀδιάκοπον τῆς φύσεως ζωήν, ἡς δὲν ὑστεροῦσι νὰ λαμβάνωσι κατάλληλον μέρος καὶ ἄνθρωποι. Διότι δὲν ἀπολείπουσιν οἱ διαβάται καὶ οἱ πελάται τῶν μύλων, οἵτινες καὶ διὰ τὸ παραμικρὸν θέλοντες νὰ συνομιλήσωσιν, εἴτε πρὸς ἀλλήλους εἴτε μετὰ τῶν μυλωνάδων, εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ φωνάζωσιν, ἵνα ἀκούωνται καταληπτῶς.

Ἔξωθεν τῶν μύλων μένουσι καθ' ὁμίλους ὑπὸ τὰς σκιὰς οὗτοι, μέχρις οὗ *πάρωσι ἁράδα εἰς τὸ ἄλεσμα*. Βλέπει λοιπὸν ὁ διαβάτης γυναῖκας καὶ νεάνιδας ἐκ τῶν διαφόρων πέριξ χωρίων νηθούσας μὲ τὴν ἠλακάτην ἐμπεπυγμένην εἰς τὰ μάλλινα ἐνδύματά των παρὰ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, συνομιλούσας ἡσύχως καὶ γνωριζομένας ἤδη τὸ πρῶτον διὰ φιλοφρόνων μειδιαμάτων, ἐνῷ οἱ ἄνδρες, ἐγνωρισμένοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ καιροῦ, ἐπιδίδονται εἰς φωνασκίας καὶ σοβαρὰς συζητήσεις περὶ διαφόρων μεθόδων τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας καὶ περὶ διαφόρων κοινοτικῶν ἢ ἀτομικῶν ζητημάτων. Οὕτως οἱ μύλοι καθίστανται τὸ κοινὸν κέντρον, τὸ μεσοχῶρι, τὸ συνεντευκτήριον, οὕτως εἰπεῖν, τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων. Ἄλλοι ἐκ τῶν ἀνδρῶν εἰσέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς τοῦ ἀραβοσίτου καὶ ἐξετάζουσι τοὺς καρπούς, ἄλλοι, ἀμέριμνοι περὶ παντὸς ζητήματος, διορθώνουσιν ὑπὸ τὰ δένδρα τὰ σάγματα τῶν ζώων των, ἄλλοι βοηθοῦσι τοὺς μυλωνάδες εἰς κατασκευὴν νέων τροχῶν ἢ πέτρας καὶ ἄλλοι ἀνερχόμενοι ἐπὶ τῆς διώρυγος τοῦ ὕδατος ἁλιεύουσιν ἐν αὐτῇ μικροὺς ἰχθῦς διὰ πόχης. Καταμαγεύουσι δὲ τὴν ὅρασιν αἱ πέριξ δασώδεις πλευραὶ τῶν βουνῶν.

Ὁ Θεόκριτος ἠδύνατο κἄτι τι ὡραῖον νὰ ἐμπνευσθῇ ἐνταῦθα.

Ὅσον ὅμως θελκτικὴ εἶνε τὴν ἡμέραν ἡ θέσις αὕτη, τόσον ἀνιαρὰ καὶ ἀφόρητος καθίσταται ἐν καιρῷ νυκτός, ὅτε διατρέχουσιν αὐτὴν τὰ σμίνη τῶν κωνώπων, ὁ δὲ ἀὴρ εἶνε αὐχμηρὸς καὶ βαρὺς καὶ τὰ σκότη πυκνότατα ὡς ἐκ τοῦ μεγάλου βάθους καὶ τῶν πέριξ δασῶν τῶν ὀρέων.

Διήλθομεν ἐπὶ γεφύρας καὶ τὸν ποταμὸν τῆς Προσβάλας καὶ ἠρχίσαμεν τὴν ἄνοδον τῆς Πίνδου. Ἡ ἀνωφερὴς αὕτη ὁδός, λιθόστρωτος ἐνιαχοῦ, ἀνέρχεται ἑλικοειδὴς μέχρις ὕψους 200 μέτρων, ὅπου ἀπηντήσαμεν τὸ ἐρημοκλήσιον τοῦ Ἁγ. Θεοδώρου. Ἐντεῦθεν ἔμελλε νὰ ὁδεύσωμεν, ὁτὲ μὲν πρὸς τὰ ἄνω, ὁτὲ δὲ κατ' εὐθεῖαν, κατὰ τὰς διαφόρους διευθύνσεις τῆς ὁδοῦ, ἐντὸς δασῶν ἐκ πρίνων, ἅτινα κατακαλύπτουσιν ὅλας τὰς ὑπωρείας τῆς Πίνδου. Ἐνῷ λοιπὸν εἰσηρχόμεθα εἰς τὰ δάση, ἐβλέπομεν διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν Ἄραχθον καὶ τὰ στενὰ αὐτοῦ ἀπέναντί μας, ἐνῷ βαθμηδὸν ἐχάνομεν ὄπισθεν ἡμῶν τοὺς κτύπους τῶν μαντανίων τοῦ Παπαστάθη.

— Ἐκεῖ 'στὸ στενὸ ποῦ πῆγες, μοὶ ἔδειξεν ὁ ἀγωγιάτης μου, ὁ Ἀλῆ πασᾶς εἶχε σκοπὸ μιὰ φορὰ νὰ τὸ κλείσῃ μὲ τοῖχο ψηλὸ τὸ ποτάμι καὶ νὰ πλημμυρήσῃ ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος, νὰ γίνῃ λίμνη μεγάλη καὶ βαθειὰ νὰ φτάνῃ εἰς τὴν κορφὴ τοῦ Ντρίσκου, γιὰ νὰ περνάῃ ὁ Βεζύρης, μὲ κάικι ἀπὸ τὴν Τζιόρα πέρα 'ς τὸ Κράψι δώθενε.

Γνωρίζω καὶ ἄλλα τοιαῦτα παράτολμα σχέδια τοῦ Πασᾶ, δὲν ἤκουσα τοῦτο ὡς πολὺ παράδοξον. Ὅλως δὲ ἀτάραχος ἠρώτησα τὸν μπάρμπα-Γιάννην,

— Γιατὶ δὲν τῶκαμε;

— Γιατὶ δὲν πρόφτακε· τὸν ἔκλεισαν κοντὰ οἱ στρατοὶ τοῦ Σουλτάνου κ' ὕστερα πέθανε.

— Ἄλλο τίποτε, μπάρμπα-Γιάννη, γι' αὐτὸν τὸν τόπο δὲν ξέρεις;

— Ξέρω, πῶς μιὰ φορὰ 'ς τὴν ἐπανάστασι ὁ καπετὰν Γιαννάκης Ράγκος ὁ Βλαχιτινὸς εἶχε πιάσει μὲ κάμποσα Καρπενησιώτικα παλλκάρια του τὸ γεφύρι τοῦ Παπαστάθη. Κι' ἄλλη μιὰ φορὰ πάλι 'μπρὸς ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι ὁ Συρακιώτης ἀρματωλὸς καπετὰν Τόλιος Ροκᾶς, διαβαίνοντας κατὰ τὴν ἄνοιξι μὲ τὰ παλλκάρια τ' ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τ'ς Πρέβεζας 'ς τὰ βνὰ ἀπάνου πύρε τὸ γεφύρι πιασμένο ἀπ' ἀσκέρι τ' Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ Τόλιος βγάζει τότε τὴν πάλλα, διατάζει καὶ τὰ παλλκάρια τ' νὰ βγάλουν κι' αὐτὰ τ'ς πάλλαις, τ'ς ἔπαιξαν τ'ς ἔπαιξαν ἐκεῖ 'ς τὸ σιάδ' ἀπόπερ' ἀπ' τὸ ποτάμι, ὅσο π' ἄναψαν κι' αὐτοὶ κ' ἡ πάλλαις τους, κ' ἐχύθηκαν ἴσια ἀπάνου 'στὸ γεφύρι γεροῦσι μὲ τὸν Τόλιο μπροστά. Οἱ Τοῦρκοι δὲν πρόφταναν οὔτ' ἕνα τουφέκι ν' ἀδειάσουν.

Μετὰ μίαν ὥραν ἐφθάσαμεν εἰς *Δυὸ Ἐκκλησιαίς*, δύο μικρὰ ἐρημοκκλήσια κείμενα ἐντὸς ἄλσους εἰς αὐτὰ ἀφιερουμένου. Καθ' ὁδὸν ἀπηντήσαμεν πολλοὺς διαβάτας κατερχομένους εἰς τὸν μύλον ἢ μεταβαίνοντας εἰς Ἰωάννινα. Μετὰ μίαν δὲ καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐντεῦθεν ἀνήλθομεν εἰς τὸ χάνι Τρίκκα.

Καθ' ὁδὸν εὕρομεν ψυχροτάτην Πινδιανβρύσιν, τοῦ *Ζυβογιάννη* καλουμένην. Εἰς τὰ δάση τῶν πρίνων, ἅτινα διηρχόμεθα καὶ ἅτινα ἐκόσμουν κἄπου-κἄπου φαιδραὶ ἀνθισμέναι ἀγράμπελαι, ἠκούομεν τοὺς στεναγμοὺς τῶν τριγόνων. Ἠκούομεν ἐπίσης τοὺς κωδωνισμοὺς ποιμνίου αἰγῶν καὶ τὸ ᾄσμα τῆς ποιμενίδος του, χωρὶς ὅμως νὰ βλέπωμεν αὐτὸ ἐντὸς τῶν ἀπεράντων δασῶν. Τὸ ᾄσμα ἦτο ποιμενικόν, θλιβερώτατον, ὁμοιάζον μᾶλλον πρὸς μοιρολόγι. Ἡ ᾄδουσα αὐτό, νεᾶνις ἀναμφιβόλως, διέχυνε φωνὴν περιπαθεστάτην καὶ κάθε τόσον ἐπανελάμβανε τὰς στροφάς μὲ ἔκφρασιν πολὺ μελαγχολικήν. Εἰς τὸ τέλος μάλιστα ἑκάστης στροφῆς ἔσυρε τὸν ἦχον καὶ ἀπετελεῖτο οὕτος θρηνώδης καὶ κλαυθμηρός. Παρεκάλεσα τὸν ἀγωγιάτην μου νὰ σταματήσωμεν ὀλίγον νὰ τὸ ἀκούσωμεν ὅλον τὸ ᾄσμα· ὅτε δ' ἐτελείωσεν ἐξέφρασα τὴν ἐπιθυμίαν μου νὰ τὸ γράψω, ἢν εὐχαρίστως ἐπραγματοποίησεν ὁ μπάρμπα-Γιάννης, ὅστις τὸ ἐγνώριζε.

— Γράψτο ἀλήθεια νὰ τὸ μάθῃς γιατ' εἶνε καλό, μοὶ ἐπρόσθεσε καὶ ἤρχισε νὰ μοῦ τὸ ὑπαγορεύῃ:

Πῆρεν ὁ Ἀπρίλης δώδεκα,—Παναγιωτοῦλά μου,
Κι' ὁ Μάης δέκα πέντε, βῆκαν οἱ Βλάχοι 'ς τὰ βουνά·
Βῆκαν οἱ Βλάχοι 'ς τὰ βουνά, — Παναγιωτοῦλά μου,
Βῆκαν κι' ἡ βλαχοπούλαις, βῆκαν τὰ λάϊα πρόβατα.

Ἔτσι τραγουδιέται, εἶπεν ὁ μπάρπα-Γιάννης. Εἶτα ἐξηκολούθησε:

Βῆκαν τὰ λάϊα πρόβατα μὲ τὰ λαμπρὰ κουδούνια,
Ὅλο κοπάδια βήκανε κι' ὅλο κοπάδια βγαίνουν,
Τοῦ Παναγιώτη ἡ κοπὴ δὲν φαίνεται νὰ βγαίνῃ,
Ἐτοὺς κάμπους βόσκουν ἔρημα καὶ 'στὰ πλαγιὰ τσαΐρια,
Ἀνάρμεχτα κι' ἀκούρευτα δίχω· κανὲν' ἀφέντη·
Παναγιωτοῦλα ἐκίνησε· λιθάρι τὸ λιθάρι,
Στρούγκα τὴ στρούγκα περπατεῖ μὲ τ' παιδί 'στὰ χέρια·
Καὶ φτάνει μέσ' 'στὰ χειμαδιὰ καὶ 'στὰ παλιὰ τσαΐρια,
Βρίσκει λεροὺς τοὺς πιστικοὺς κ' ἔρημα τὰ κοπάδια.
—Γειά σας, χαρά σας, βρὲ παιδιά.—Καλῶς την τὴν κυρά μας.
Σὲ στρουγκολίθι κάθεται καὶ τὰ παιδιὰ ρωτάει·
—Παιδιά, γιατ' εἶστε ἀνάλαγοι, γιατ' εἶστε λερωμένος;
—Τὰ πρόβατα κουρεύαμαν κ' εἴμαστε λερωμένοι.
—Παιδιά, τὸ ποῦν' ὁ ἀφέντης σας, τὸ ποῦναι [ὁ Παναγιώτης
—Ὁ Παναγιώτης πέθανε τώρα καὶ πέντε μῆνες...

Τὸ ἐσημείωσα ἐκεῖ διὰ τῆς μολυβδίδος καὶ ἔμαθα ἀργότερα νὰ τὸ τραγουδῶ τὸ συγκινητικώτατον τοῦτο ποιμενικὸν ᾄσμα, τὸ ὁποῖον ἐκεῖ εἰς τὰ Βλαχοχώρια τῆς Πίνδου ἐγεννήθη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀγωγιάτου μου.

Εἰς τὸ *χάνι Τρίκκα* ἐπρογευματίσαμεν. Ἐπίομεν δὲ ψυχρότατον ὕδωρ ἐκ τῆς ἐκεῖ *βρύσεως τοῦ Παπᾶ-Σίμου*. Κατωθενήμῶν εἴχομεν τὸ *Παλληοχώρι τοῦ Συράκου*, τὴν πρώτην κοιτίδα τῶν Συρακιωτῶν, χωρίον μεγαλείτερον τῆς Προσβάλας, τοῦ ὁποίου αἱ οἰκίαι ἐκτείνονται διεσκορπισμέναι ἐντὸς τῶν δασῶν μακρὰν ἀλλήλων, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου μέχρι τοῦ χωρίου Διβίζιανα, εἰς διάστημα 3—4 ὡρῶν. Οἱ κάτοικοί του ὁμιλοῦσι τὴν βλαχικὴν καὶ ἑλληνικὴν καὶ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν κτηνοτροφίαν· οὐχ ἧττον ὅμως μετ' ἠπειρωτικῆς φιλεργίας καὶ ἐπιμονῆς καλλιεργοῦσι καὶ τὸ βραχῶδες καὶ ἄγονον τῶν ὀρέων των ἔδαφος. Ἕνεκα δὲ

τῆς ἀτομακρύνσεως τῶν οἰκιῶν των, ἀναγκάζονται, ἵνα συγκαλῶσιν ἀλλήλους, νὰ φωνάζωσιν ἀπὸ ράχεως εἰς ράχιν. Οἱ οὕτω δὲ φωνάζοντες ἢ ἀκούοντες κύπτουσι τὸ στόμα ἢ τὸ οὖς πρὸς τὴν γῆν, διότι ἔχουσι τὴν ἰδέαν ὅτι διὰ τῆς γῆς μεταδίδεται εὐκολώτερον ἡ φωνή· ὅταν λοιπὸν φωνάζωσι τοιουτοτρόπως πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, συνταράσσεται ὅλη ἡ πλευρὰ αὕτη τῆς Πίνδου.

Ἐκ Τρίκκας ἐκκινήσαντες διήλθομεν τὰ *Χαλάσματα*, μέρος ἀργιλῶδες, τὸ ὁποῖον ἐκκόπτεται καὶ καταρρέει ἐν καιρῷ χειμῶνος ἐκ τῶν βροχῶν καὶ μετ' αὐτοῦ συμπαρασύρεται εἰς διάστημα ἡμισείας περίπου ὥρας καὶ ἡ ὁδός. Εἶνε λοιπὸν ἠναγκασμένοι ν' ἀνανεώνωσιν αὐτὴν συχνότατα οἱ περιοικοῦντες. Εἰς τὸ τέλος τῶν Χαλασμάτων ἐπὶ ὑψηλοῦ ἀποκρήμνου βράχου ἀπηντήσαμεν τὴν μονὴν τῆς *Ἁγ. Παρασκευῆς* ἀνήκουσαν εἰς τὸ Παληοχώρι Συράκου, τῆς ὁποίας τὰ ὀλίγα εἰσοδήματα εἶνε ἀφιερωμένα εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ Συράκου. Ἡ μονὴ αὕτη εἶνε ἀρχαιοτάτη. Ἔχει ἐλάτας περὶ αὐτήν. Τρέφει δὲ μίαν μοναχὴν καὶ ἕνα ἱερομόναχον, ἀδελφοὺς ἀμφοτέρους ἐκ Παληοχωρίου. Ὁ Pouqueville περιηγούμενος ἐν ἔτει 1815 τὰ μέρη ταῦτα, λέγει, ὅτι ἐξ Ἁγ. Παρασκευῆς διέκρινε κάτω εἰς τὸ Παληοχώρι, ἐρείπια ἀρχαίας πόλεως τῶν Δολόπων. Ὁμολογοῦμεν ὅτι οἰκτρῶς ἠπατήθη ὁ φιλέλλην Γάλλος ἐκλαβὼν ὡς ἐρείπια ἀρχαίων τειχῶν, τοὺς χαμηλοὺς ἐξ ἀκατεργάστων ὀγκωδῶν λίθων τοίχους, δι' ὧν οἱ Παληοχωρῖται διαχωρίζουσι τοὺς ἀγρούς των. Πέραν, πολὺ μακράν, διακρίνεται διὰ τηλεσκοπίου τὸ *Καστρὶ* τῶν Χουλιαράδων, ἀλλ' ἐν Παληοχώρι οὔτε ἡμεῖς εἴδομεν, οὔτε οἱ κάτοικοι γνωρίζουσιν ἀρχαῖα ἐρείπια.

Ἡμίσειαν ὥραν πέραν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἀπηντήσαμεν τὰ ἐρείπια τοῦ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ὑπάρχοντος χανίου *Γκόλφη*. Ἤδη ἀπὸ τοῦ χανίου Τρίκκα εἴχομεν ἀπαλλαγῆ τῶν δασῶν. Τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα διηρχόμεθα τώρα, εἶνε γυμνὰ δένδρων, βραχώδη πολὺ καὶ κεκαλυμμένα ὑπὸ θαμνωδῶν ἐλατῶν καὶ πρίνων, αἵτινες ἀφιέμεναι δύνανται νὰ σχηματίσωσι βαθύτατον δάσος, ἀλλ' οἱ κάτοικοί τοῦ Συράκου καὶ τοῦ Παληοχωρίου καταστρέφουσιν αὐτὰς κατὰ τὸ θέρος προμηθευόμενοι ἐξ αὐτῶν κλάδους διὰ τὸν χειμῶνα. Ἕνεκα δὲ τῆς γυμνότητός του ταύτης, τὸ ὄρος καλεῖται καθ' ὅλην ἐνταῦθα τὴν πλευρὰν αὐτοῦ *Σπαρός*. Ὑπεράνω τοῦ Γκόλφη, παρὰ τὰς κορυφὰς τοῦ ὄρους, ἐγείρεται ὑψηλὸς βράχος ὠοειδής, καλούμενος ὑπὸ τῶν Παληοχωριτῶν βλαγιστὶ *τσοῦμα ἀλ δράκου* (δηλ. τσοῦμα, κορυφὴ τοῦ Δράκου). Ὁ βράχος οὗτος φέρει περὶ τὴν κορυφήν του ὀπὴν πλαγίαν, δι' ἧς εἰσέρχεταί τις, ὡς μοι εἶπον, ἐντὸς εὐρυχώρου σπηλαίου, ἔχοντος σχῆμα δωματίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔχουσι σήμερον τὰς φωλεάς των οἱ γύπες. Ἀναγράψων τὴν εἴδησιν ταύτην δὲν θεωρῶ περιττὸν νὰ ὑπομνήσω ὅτι *σπήλαια* καὶ *σπίτια τοῦ Δράκου* ὠνομάζει σήμερον ὁ ἑλληνικὸς λαός, κατὰ τὸν κ. Σπ. Π. Λάμπρον[1], τὰ ἐρείπια τῶν ναῶν τῶν ἀρχαίων Δρυόπων, οἵτινες εἶνε τὰ ἀρχαιότατα μνημεῖα τῆς λατρείας ἐν Ἑλλάδι, καὶ εἶνε ἐκτισμένοι εἰς θέσεις ἀποτομωτάτας, οἷος ὁ πλησίον τῶν Στύρων καὶ τῆς Καρύστου τῆς Εὐβοίας εὐρεθείς. «Εἶναι δ' ὠκοδομημένοι οἱ ναοὶ οὗτοι, λέγει ὁ αὐτός, ἐκ τετραγωνικῶν καὶ ἀναλόγων λεπτῶν λίθων, οἱ ὁποῖοι εἶνε ἐπιτεθειμένοι ἐπ' ἀλλήλων ἄνευ συνθετικῆς ὕλης καὶ συγκρατοῦνται διὰ μόνου τοῦ ἰδίου βάρους· τὰ δὲ μεταξὺ τῶν λίθων κενὰ μένοντα συνεπληρώθησαν δι' ἄλλων μικροτέρων πλινθοειδῶν λίθων. Τεχνικωτάτη δ' εἶνε ἡ κατασκευὴ τῆς στέγης, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ σειρῶν παμμεγίστων λίθων, οἱ ὁποῖοι συμπλησιάζοντες ἀφίνουσιν ἀνοικτὴν μακρουλὴν ὀπήν, δι' ἧς εἰσέρχεται τὸ φῶς. Οἱ ναοὶ οὗτοι εἶναι ἐκτισμένοι μεταξὺ βράχων, προσέλαβον δὲ διὰ τῶν αἰώνων οἱ λίθοι αὐτῶν τὴν μορφὴν καὶ τὸ χρῶμα τῶν βράχων, οὕτως ὥστε καταντῶσι δυσδιάκριτοι». Παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ πληροφορούμεθα, ὅτι οἱ Δρύοπες, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῶν ἐξεχόντων πελασγικῶν λαῶν καὶ πλησιέστατοι συγγενεῖς τῶν Κραναῶν καὶ τῶν Μινύων καὶ οἵτινες κατῴκησαν τὴν Μ. Ἀσίαν, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Δωρίδα, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἤπειρον, κατεγίνοντο, ἀναλόγως τῶν χωρῶν ἃς κατῴκουν, εἰς τὴν ναυτιλίαν, τὴν οἰκοδομικὴν καὶ τὴν μεταλλουργείαν. Ἐὰν λοιπὸν ἀληθεύῃ ὅτι τὸ ἐν τῇ *τσούμα τοῦ Δράκου* σπήλαιον εἶνε ἀρχαῖον Δρυοπικὸν οἰκοδόμημα, λάβωμεν δ' ὑπ' ὄψει καὶ τὰ ἀρχαῖα μεταλλουργεῖα τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐν Περιβολίῳ καὶ Σαμμαρίνῃ τῆς Πίνδου, ὡς εἴδομεν, τὰ ἐν Γοτίστῃ καὶ Κράψι σωζόμενα ἐρείπια παναρχαίων τειχῶν, τὴν ἐπὶ τοῦ Δρύσκου ὕπαρξιν ἀρχαίας πόλεως Δρυός, καὶ τὴν ἐν Καλαρρύταις καὶ σήμερον καὶ ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ἄριστα λειτουργοῦσαν τέχνην τῆς μεταλλουργείας καὶ τορνευτικῆς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ προσεχῶς, δὲν εἶνέ πως ἀδικαιολόγητον ν' ἀποφανθῶμεν ὅτι κατῴκουν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὴν Πίνδον οἱ Δρύοπες.

Σήμερον ἡ θέσις, ὅπου ἄλλοτε ἔκειτο τὸ χάνι Γκόλφη, λέγεται ὑπὸ τῶν Βλάχων *πέρλου μάρε* (ἡ μεγάλη ἀπιδιά).

Ἐντεῦθεν μετὰ πορείαν τριῶν τετάρτων ἐφθάσαμεν εἰς τὴν *Βρύσιν τοῦ Γκύκα*, παρέχουσαν τοῖς διαβάταις ὕδωρ ψυχρότατον καὶ σκιαζομένην ὑπὸ γηραιᾶς πλατάνου. Ἤδη 2½ μόνον ὡραι μᾶς ὑπελείποντο μέχρι Συράκου. Ὁ ἥλιος ἐπλησίαζεν εἰς τὸ ζενίθ καὶ ἔκαιεν ὑπερβολικώτατα, μεθ' ὅλην τὴν αὔραν τοῦ βουνοῦ, μεθ' ὅλην τὴν σκιὰν τῆς πλατάνου καὶ τὴν δρόσον τῆς πηγῆς. Κάτωθεν ἡμῶν ἐβλέπομεν μεταξὺ βράχων καὶ δένδρων διεσπαρμένας τὰς ὀλίγας οἰκίας τοῦ χωρίου *Δοβίζιανα*, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἐπίσης εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, ἀλλ' ὁμιλοῦσιν ἀποκλειστικῶς τὴν ἑλληνικὴν μόνον. Τὸ χωρίον τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο συνοικίας τὴν κυρίως Δοβίζιανα καλουμένην πρὸς τὸ Συράκον καὶ τὴν τοῦ Ἁγίου Βλασίου πρὸς τὸ Παληοχώρι, ἥτις ἄλλοτε ἐκέκτητο καὶ ἀμπελῶνας καλοὺς καὶ ἐκαλεῖτο, ὡς λέγουσι, Βίνιστα (Vinus = οἶνος λατιν.). Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως ἐρείπια ἀρχαιοτάτου ὑπογείου μοναστηρίου μεγάλου ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Βλασίου, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τῆς συνοικίας, ἔχοντος πολλὰ κελλία καὶ ὡραῖον ψηφιδωτὸν ἐστρωμένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀπεικονίζον, ὡς μοι εἶπον, δένδρα καὶ πτηνά. Δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εἶχε ψηφιδωτὰ καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων του, ὅπως οἱ ἐπισημότεροι ἀρχαῖοι χριστιανικοὶ ναοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ συγκαταλεχθῇ, ὡς φαίνεται σήμερον ἐκ τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐρειπίων του. Ἐν αὐτῷ ἀνεῦρον καὶ πολλὰς πλίνθους καὶ σιτέρναν μικράν, ἐκ πλίνθων καὶ περσελάνης κατεσκευασμένην, καὶ διώρυγα ὑπόγειον, ἐκ πλίνθων ἐπίσης, ἄγουσαν μέχρι τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Σπανοῦ, ὅπου, ὡς λέγεται, ἐκειντο αἱ μάνδραι τῶν πολυπληθῶν ποιμνίων τῆς μονῆς τοῦ Ἁγ. Βλασίου, ὁπόθεν οἱ ποιμένες, ἀμέλγοντες αὐτά, ἔχυνον τὸ γάλα, καὶ ἤρχετο τοῦτο εἰς τὴν σιτέρναν τῆς μονῆς. Λέγουσιν οἱ ἐγχώριοι ὅτι ὁ τοιοῦτος τρόπος τῆς μετακομίσεως τοῦ γάλακτος ἐπενοήθη χάριν εὐκολίας, ἕνεκα τῆς μεγίστης ποσότητος, τὴν ὁποίαν παρεῖχον τὰ ποίμνια. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ χωρίῳ ὑπάρχουσιν ἄφθονα ὕδατα, δὲν ὑφίσταται λόγος νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ διώρυξ εἶχε κατασκευασθῆ εἰς προμήθειαν ὕδατος ἀπὸ τῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους εἰς τόσου ὕψους ἀπόστασιν. Πότε ἐκτίσθη ἢ ἤκμασεν ἢ κατεστράφη ἡ περίπυστος αὕτη μονή, ἄγνωστον, καθότι οὐδεμία ἀνεκαλύφθη ἐπιγραφή, ἢ ἄλλο πιστὸν μαρτύριον.

Ἀπὸ τῆς βρύσεως τοῦ Γκύκα ἐλάβομεν ὁδὸν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὁμαλήν. Ἀπὸ ταύτης ἐβλέπομεν κάτω, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Πίνδου, ἕρποντα ὀφιοειδῶς ἐν μέσῳ χαλικοστρώτου εὐρείας κοίτης τὸν παραπόταμον τοῦ Ἀράχθου Τσίμπαν ἢ Τσίμποβον, σχηματιζόμενον ἐκ τῶν ποταμίων Μελισσουργῶν (Τσαρλιάρη), Ματσουκίου, Καλαρρυτῶν (Καρλίμπου) καὶ Συράκου (Χρούσια) καὶ εἰσερχόμενον ἡσύχως εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἀράχθου μεταξὺ Σκλούπου καὶ Χουλιαράδων. Πέραν τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐγείρονται τὰ ἀπότομα καὶ ὀδοντωτὰ βουνὰ τῶν Τσουμέρκων, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν ὁποίων ἐξαπλοῦνται ἐπὶ χλοερῶν τοπίων καὶ ἐδάφους εὐφορωτάτου τὰ ὡραῖα καὶ ἀξιοθέατα χωρία, οἱ Μελισσουργοὶ ὑπὸ τὴν Κακαρδίτσαν καὶ τὸ Αὐτί, τὰ Πράμαντα ὑπὸ τὴν ὁμώνυμον κωνοειδῆ κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ κατωτέρω αὐτῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ Ἄγναντα. Ἐντεῦθεν δὲ τοῦ ποταμοῦ τὸ Μιχαλίτσι ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ βουνοῦ τῶν Χουλιαράδων, ἀνῆκον εἰς τὰ Χουλιαροχώρια. Οἱ Βλάχοι τῆς Πίνδου, καὶ ἰδίᾳ οἱ Συρακιῶται, καλοῦσι τοὺς κατοίκους ἁπάντων τῶν παραποταμίων τούτων χωρίων *Τσακαλίτας*, τὰ δὲ χωρία αὐτῶν *Τσακαλιτοχώρια*, ἴσως ἐκ τοῦ παραποταμίου ζῴου *Τσάκαλος* (θώς), ὅστις εἶνε ἡ μάστιξ τῶν ποιμνίων μετὰ τὸν λύκον· ἀλλ' ἡ ἐπωνυμία αὕτη μᾶς ὑπενθυμίζει καὶ τὸ ἐθνικὸν ἐπίθετον Σικελίτης (κάτοικος τῆς Σικελίας) τὸ ὁποῖον περαιτέρω θέλει μᾶς χρησιμεύσει. Τοὺς δὲ καμπίτας (κατοίκους τῶν πεδιάδων), σημειωτέον ἐπίσης ἐνταῦθα, καλοῦσιν οἱ ὀρεινοὶ Βλάχοι *Τσοπέλους* χλευαστικῶς, ὅπως ἀπαραλλάκτως καλοῦσιν οἱ Ζυγιῶται τῆς Μάνης τοὺς καμπίτας, προφέροντες τσ ἀντὶ

1 Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Τομ. 1 σελ. 31.

κ *κοπέλους* καὶ *κοπέλια* = οἱ ὑπηρέται ἐν τῇ δημώδει ἑλληνικῇ καὶ *κοπέλαις* = αἱ θυγατέρες, αἱ νεάνιδες, αἱ γυναῖκες.

Μεταξὺ τῶν Τσουμέρκων καὶ τοῦ Ξηροβουνίου τῶν Κατσαναχωρίων, παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου ῥέει πρὸς τὴν Ἄρταν ὁ Ἄραχθος ἐξερχόμενος ὁρμητικὸς παρὰ τὴν Πλάκαν ἀπὸ τὰ στενά του, σχηματίζεται εὐρύχωρος, οὕτως εἰπεῖν, κοιλὰς καθήκουσα μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Ἀντίπεραν δὲ τοῦ ποταμοῦ Τσίμπα, ὅστις διαχωρίζει τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ, παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ ἐπὶ μαγευτικῶν λόφων ἐν μέσῳ δασῶν λευκάζουσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ κομψώτατοι Ἑλληνικοὶ σταθμοί, εἰς τὴν θέαν τῶν ὁποίων ἀντλοῦσι τόσον θάρρος καὶ τόσην ἐλπίδα οἱ ἀτυχεῖς ὑπόδουλοι τῆς Πίνδου κάτοικοι. Ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν Τσουμέρκων κᾶπου - κᾶπου φαίνονται καὶ στρώματα χιόνων.

Ἀτυχῶς ἡ ἀπὸ τῆς βρύσεως τοῦ Γκόγκα ὁμαλὴ ὁδὸς πολὺ ὀλίγον διήρκεσε, μεθ' ἣν ἠρχίσαμεν τὴν ἄνοδον ὁδοῦ ἀποκρήμνου στενωτάτης εἰς διάστημα μιᾶς περίπου ὥρας, καθ' ἣν πεζοὶ καὶ τρέχοντες προσείχομεν ἄνωθεν μὲν ὅπως μὴ κυλισθῇ κανεὶς λίθος καὶ μᾶς κατασυντρίψῃ τὴν κεφαλήν, κάτωθεν δὲ ὅπως μὴ παραπατήσῃ ὁ ποῦς καὶ κατακρημνισθῶμεν εἰς ἄβυσσον, χαίνουσαν εἰς βάθος 300 καὶ 500 μέτρων. Ὁ κρημνὸς οὗτος λέγεται *Χαμένος*, τοῦτέστιν ἀπώλεια. Περὶ τὸ τέλος δ' αὐτοῦ ἄρχεται ἡ λεγομένη *Σκάλα*, ὁδὸς λελαξευμένη ἐν εἴδει κλίμακος ἐπὶ τῶν βράχων καὶ ἀνερχομένη ἑλικοειδῶς ἐντὸς ἡμισείας καὶ πλέον ὥρας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Σπανοῦ, ἔνθα τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Μικρὸν πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὴν Σκάλαν συνηντήσαμεν ἀνερχόμενον ἐκ τοῦ ποταμοῦ κάτω ὁμιλλον ταξιδευμένων Συρακιωτῶν, ἐπιστρεφόντων εἰς τὴν πατρίδα των δι' Ἄρτης καὶ Ἀγνάντων. Μετ' αὐτῶν λοιπὸν ἀνήλθομεν τὴν φοβερὰν Σκάλαν.

Ἤδη εὑρισκόμεθα παρὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Ἀπέχομεν ὀκτὼ περίπου ὥρας τῶν Ἰωαννίνων καὶ μίαν μόνην τοῦ Συράκου καὶ τῶν Καλαρρυτῶν. Καὶ εἴμεθα ἐπὶ τῆς Πίνδου, εἰς ὕψος 1500 περίπου μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης. Παύουσι πλέον ἐνταῦθα δι' ἐμὲ αἱ μαγευτικαὶ θέαι καὶ τὰ λαμπρὰ πανοράματα. Ἔμπροσθέν μου διανοίγονται ἤδη σκηνογραφίαι ἄγριαι, ἐπιβλητικαί, φοβεραί, μὲ κορυφὰς χιονοσκεπεῖς, μὲ δάση πανάρχαια σκυθρωπά, μὲ κρημνοὺς ὑψηλούς, μὲ βράχους γιγαντιαίους, μὲ χαράδρας βαθείας, μὲ ἄγρια ζῷα καὶ μὲ ἄγρια ὄρνεα.

Αἱ κάτωθι κοιλάδες καὶ οἱ ποταμοί μοι φαίνονται ἄβυσσοι βαθύταται. Διότι εἶμαι τόσον ὑψηλά, ὥστε ἰσοζυγίζω μὲ τὰς κορυφὰς τοῦ Ξηροβουνίου τῶν Κατσανοχωρίων καὶ τῆς Ὀλύτσκας τοῦ Σουλίου καὶ βλέπω τὰς ῥάχεις τοῦ Ζαλόγκου καὶ τῆς Σαμονίβας, τὰ Κατσανοχώρια ὅλα, τὴν ἰσοριπὴν Πλάκαν τοῦ Ἀράχθου καὶ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πεδιάδος τῶν Ἰωαννίνων, πρὸ δὲ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἠδυνάμην νὰ ἴδω διὰ τοῦ μεταξὺ τῶν Τσουμέρκων καὶ τοῦ Ξηροβουνίου σχηματιζομένου χάσματος τὰς πέραν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου ἀκτὰς τῆς Βονίτσης καὶ τῆς Λευκάδος καὶ τὰ Ἀκαρνανικὰ ὄρη. Ὄπισθεν, πρὸς τὴν Πίνδον, βλέπω μεταξὺ φαράγγων, ἐπὶ βράχων ἀποτομωτάτων, ὡς καλιὰς ἀετῶν, τὰς δύο μεγάλας βλαχικὰς κωμοπόλεις τῆς Πίνδου, Συράκον καὶ Καλαρρύτας, ὡς «δυὸ δίδυμα ἀδέλφια, κατὰ τὴν ὡραίαν φράσιν τοῦ κ. Λάμπρου[1], ἅτινα πολιτικὴ μόνον ἀσπλαγχνία ἠδυνήθην' ἀποχωρίσῃ δι' αὐθαιρέτου ὁροθετικῆς γραμμῆς, ἐνῷ ἡ ἱστορία τὰ ἑνώνει καὶ ἡ φυσικὴ των θέσις τὰ συνδέει». Ἀπὸ τὴν κυρίως σειρὰν τῆς Πίνδου, *Κριθάρια* νῦν καλουμένην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν κρύπτεται ὄπισθεν ὑψώματος τὸ χωρίον Ματσούκι, προβάλλουσιν, ὡς δύο μεγάλοι βραχίονες, τὸ βουνὸν τοῦ Συράκου, ἔχον διαφόρους κατὰ κορυφὰς ὀνομασίας, οἷον *Νύμφαι*, *Σπαρός*, *Πρίζα*, *Ἄσχημος*, *Ἅγιοι Ἀπόστολοι*, *Φριγγουράσα*, κλπ. καὶ τὸ βουνὸν τῶν Καλαρρυτῶν, τὸ καλούμενον *Μπάρος*, ἐφ' ὧν, ἐπάνω εἰς ὑψηλοὺς κρημνούς, κεῖνται αἱ δύο κωμοπόλεις, χωριζόμεναι ἀπ' ἀλλήλων διὰ τῆς χαράδρας τοῦ ποταμοῦ τοῦ Συράκου *Χρούσια*, ἥτις εἶνε ἡ ὁροθετικὴ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας γραμμὴ καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ τῶν Καλαρρυτῶν *Καρλίμπου* ἀπὸ τοῦ Ματσούκι.

Τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἔκτισαν πρὸ δύο ἑκατονταετηρίδων οἱ Συρακιῶται καὶ Καλαρρυτιῶται ἀπὸ κοινοῦ, ὡς κοινὸν προσευχητήριον διὰ τοὺς ταξειδεύοντας ἐξ αὐτῶν. Διότι τὸν ἅγιον τοῦτον θεωροῦσιν ὡς προστάτην τῆς *στράτας* των. Ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως ὅμως κατηδαφίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἀνεκαινίσθη μετ' αὐτήν. Σήμερον ὁ χαμηλὸς ναός του περικυκλοῦται ὑπὸ ἐστεγασμένης εὐρυχώρου στοᾶς, ἐπὶ τῆς πύλης τῆς ὁποίας ὑψοῦται τὸ τετράγωνον ὑψηλὸν κωδωνοστάσιόν του φέρον μέγαν ρωσικὸν κώδωνα, τοῦ ὁποίου οἱ ἦχοι ἀκούονται μέχρι Πραμάντων. Τὴν 23 Ἀπριλίου πανηγυρίζουσιν ἐνταῦθα φαιδρότατα οἱ Συρακιῶται καὶ Καλαρρυτιῶται, ὅτε οἱ νεανίαι αὐτῶν συνειθίζουσι καὶ ἀδελφοποιῶνται (γίνωνται βλάμηδες, μπράτιμοι, ἀδερφοποιτοί). Τὸν δὲ χειμῶνα οἱ μὲν Καλαρρυτιῶται μεταβαίνουσιν εἰς τὴν κωμόπολίν των διὰ Δοβιζτιάνων καὶ Κηπίνας μοναστηρίου ὑπὸ τοὺς βράχους τοῦ Ἁγίου Γεωργίου παρὰ τὸν ποταμόν, οἱ δὲ Συρακιῶται, οἵτινες εὑρίσκουσι τὴν ῥάχιν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κεκαλυμμένην ὑπὸ χιονοστοιβάδων, συνειθίζουσι νὰ κρούωσι τὸν κώδωνα τοῦ ναοῦ, ὃν ἀκούοντες οἱ ἐν Συράκῳ ἐξέρχονται διὰ πτύων καὶ σκαπανῶν καὶ ἀνοίγουσι τὴν ὁδόν. Πολλάκις ἀναγκάζονται καὶ οἱ Συρακιῶται νὰ μὴ πλησιάσωσι τὸν Ἅγ. Γεώργιον διὰ τὴν ἀφθονίαν τῆς χιόνος, ἀλλὰ νὰ κατέρχωνται διὰ Κηπίνης εἰς Ἰωάννινα καὶ Ἄρταν, ὁπότε ἡ ὁδὸς αὕτη καταντᾷ ἐπιπονωτάτη. Ἐνίοτε δὲ πίπτει τοσαύτη χιών, ὥστε διακόπτεται ἐντελῶς ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς μῆνας ἡ συγκοινωνία μεταξὺ Συράκου-Καλαρρυτῶν καὶ Ἰωαννίνων ἢ Ἄρτης. Διότι ἐκτὸς τοῦ μεγάλου ὕψους της εἶνε ἐκτεθειμένη πολὺ καὶ εἰς τὸν ἄνεμον ἡ ῥάχις τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ἰδίᾳ εἰς τὸν βορρᾶν, ὃν οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι *Μπάρρον*, ὡς πνέοντα ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους, ἐφ' οὗ κεῖνται αἱ Καλαρρύται, —ἀλλ' ἴσα-ἴσα ἐκ τῆς σημασίας ταύτης ὁρμώμενοι πιστεύομεν, ὅτι τὸ ὄρος μᾶλλον ὠνομάσθη ἐκ τοῦ ἀνέμου *Βορρᾶς* καὶ κατ' ἀναγραμματισμὸν *Βάρρος*—. Ὥστε οἱ κάτοικοι λέγουσιν ὅτι ἐνταῦθα συναντῶνται καὶ ἐρίζουσι τὴν κυριαρχίαν οἱ ἄνεμοι πάντες καὶ δὲν ἀπολείπει ἡ ἀνεμοθύελλα, ὅπως εἰς τὸν Μαλέαν τῆς Λακωνίας δὲν ἀπολείπει ἡ τρικυμία ποτέ.

Ἡ ῥάχις τοῦ Ἁγ. Γεωργίου λέγεται ὑπὸ τῶν Βλάχων ἐνταῦθα *Νυβέστες* (=Νύμφαι), τὸ ὁποῖον μᾶς ὑπενθυμίζει μίαν τῶν ἀρχαίων κορυφῶν τῆς Πίνδου, τὴν Τύμφην ἢ Νύμφην, ἣν κατῴκουν οἱ Τυμφαῖοι ἢ Νυμφαῖοι, καὶ οὐχὶ Πολυάνα, ὡς λέγουσί τινες. *Μπουλιάνα* δὲ καὶ οὐχὶ *Πολυάνα* λέγεται μικρὸν ὀροπέδιον ὑπὸ τὴν ῥάχιν τῶν Νυμφῶν μεταξὺ Ἁγ. Γεωργίου καὶ Συράκου, ὅπερ ἐὰν προφέρωμεν *Μπουγιάνα* μᾶς ὑπομιμνήσκει τὴν παρὰ τὸν Μπουγιάναν ποταμὸν κοιλάδα τῆς Ἀλβανίας, ἐξ ἧς ὡρμᾶτο ἡ μεγάλη μετὰ ταῦτα Ἀλβανοβλαχικὴ οἰκογένεια τῶν Μπουγιάνων ἢ Μπουΐων. Τοιαῦτα μικρὰ ὀροπέδια καὶ ἄλλαχοῦ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας καλοῦνται Ἀλβανιστὶ *Μπουλιάνα*. Οὕτως ἔχοντος τοῦ ὀνόματος τούτου, πλανῶνται πολύ, νομίζομεν, οἱ ἐκλαμβάνοντες σήμερον τὸ βουνὸν τοῦ Συράκου ὡς τὸ ἀρχαῖον *Πολύαιγον*, θεωροῦντες τὴν ὀνομασίαν *Μπουλιάνα* παραφθορὰν αὐτοῦ. Οἱ μὲν ἐκ Θεσσαλίας διερχόμενοι ἀρχαῖοι γεωγράφοι ἔβλεπον ἐκ τῆς σειρᾶς τῆς Πίνδου τὰ βουνὰ τοῦ Ἀσπροποτάμου, οἱ δὲ ἐξ Ἠπείρου ἔβλεπον τὰ βουνὰ τοῦ Συράκου, εἶτ' ἐντεῦθεν λοιπὸν εἶτ' ἐκεῖθεν ὁμιλοῦντες περὶ αὐτῶν ἐσημείουν αὐτὰ ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Πίνδος. Ἄρα τὸ ὄνομα Πολύαινον ἀποδωτέον μᾶλλον εἰς τὸ Ξηροβοῦνι τῶν Κατσανοχωρίων, ὅπερ σήμερον μένει ἄνευ τοιούτου, ἐνῷ πάντων τῶν ἄλλων ὀρέων τῆς Ἠπείρου τὰ ἀρχαῖα ὀνόματα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνεκαλύφθησαν.

Ὁ ἥλιος εὑρίσκετο ἤδη εἰς τὸ ζενίθ. Ἀλλ' αἱ πνοαὶ τῶν διασταυρουμένων ἐνταῦθα ἀνέμων, οἵτινες ἐμυκῶντο λυσσωδῶς εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ καὶ εἰς τοὺς βράχους τῆς ῥάχεως, κατέβαλλον ὅλην τὴν μεσημβριανὴν θερμότητα αὐτοῦ. Ἐκινήσαμεν ὅλοι ὁμοῦ διὰ Συράκον, ἐνῷ τινες ἀνελθόντες ἐπὶ τοῦ κωδωνοστασίου ἔκρουον τὸν κώδωνα. Διήλθομεν τὴν Μπουλιάναν, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἀπηντήσαμεν ὕψωμά τι κατάντικρυ τοῦ Συράκου, τὸ ὁποῖον καλοῦσι βλαχιστὶ *Ὀλνι* (πτελέαι, αἵτινες δὲν ὑπάρχουσι σήμερον) καὶ *κρούτσο* (= σταυρός, διότι ἐνταῦθα *ἐσταύρωνον* τὸ Συράκον δι' ἁγιασμοῦ ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς πανώλους)· ὅτε ἐφθάσαμεν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τούτου οἱ ταξειδιῶται Συρακιῶται ἐπυροβόλησαν ἐπανειλημμένως. Μετ' ὀλίγον δὲ ἠκούσθησαν καὶ ἐκ Συράκου πυροβολισμοί. Οὕτω χαιρετίζουσι τὴν πατρίδα των καὶ ἀντιχαιρετίζονται ἐξ αὐτῆς οἱ ἐπανερχόμενοι ξενητευμένοι ἐνταῦθα. Ἐξηκολούθησαν λοιπὸν ἀνταλλάσσοντες τοιούτους διὰ συνεχῶν πυροβολισμῶν χαιρετισμοὺς μέχρι τῆς κωμοπόλεως, εἰς ἣν ἐφθάσαμεν μετὰ $^3/_4$ τῆς ὥρας, διελθόντες κατὰ μῆκος τῆς ῥάχεως τῶν Νυμφῶν διάφορα μικρὰ ὑψώματα καὶ ἐπίπεδα μέρη καὶ χειμάρρους, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων ἔχουσι δώσει ἰδιαιτέραν ὀνομασίαν οἱ Συρακιῶται, ὡς *ἄργη ἀλ Γάτου* (ἀλώνι τοῦ Γάτου), *βάλεα ντὴ Κόρνι* (χείμαρρος τῶν κρανεῶν), *λὰ κόρνι* ('ς ταὶς κρανιαίς), *βάλεα σεάκα* (χείμαρρος ξηρός, ξηρολάγκαδο), *λὰ πέρι* ('ς ταὶς ἀπιδιαίς), *ντούλε κέτρι* (ἡ δυὸ πέτραις), *πούντε ρουάουα* (γεφύρι καινούριο), *φουντα-ρίτσα* (βρυσούλα), *βάλεα μάρε* (λαγκάδι μεγάλο), *κέτριλε μάρε* (ἡ μεγάλες πέτρες), κτλ. Ὑπὸ τοὺς πόδας δὲ ἡμῶν ἔχαινον ὡς ἄβυσσοι αἱ χαράδραι καὶ αἱ φάραγκες τοῦ Συράκου καὶ τῶν Καλαρρυτῶν.

Ἐκ Συράκου πλῆθος λαοῦ, σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ κωμόπολις, εἶχεν ἐξέλθει παρὰ τὰς θέσεις *φουντα-ρίτσα* καὶ *κέτριλε μάρε*, ἵνα μᾶς ὑποδεχθῶσι. Τὸ θέαμα ἦτο γραφικώτατον πρὸ πάντων διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐνδυμασιῶν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, τὴν ζωηρότητα τῶν φωνῶν των καὶ τὴν φαιδρότητα τῶν προσώπων των. Ἐνῷ δὲ τοὺς ἐχαιρετίζομεν, μᾶς ἐσταμάτων πάντες ἐκ τῆς χειρός, ἐρωτῶντες ὡς ἄλλοι ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι, «λέγεταί τι (ἐν Ἰωαννίνοις ἢ ἐν Ἄρτῃ) καινόν ;»

(Ἕπεται συνέχεια) Κ. Δ. Κρητταδης

[1] Συράκον καὶ Καλαρρύται, ἐν «Ἑστίᾳ» 1881 σ. 440.

RIDER HAGGARD

ΕΚΕΙΝΗ

(ἥτις πρέπει νὰ ὑπακούηται)

Μυθιστορία

(Συνέχεια)

Τὰ ἔτη παρέρχονται.

Ὡς ἐννοεῖ τις εὐκόλως, ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ δυστυχοῦς Βίνσεῦ, προὐξένησε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς ἅπασαν τὴν σχολήν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο γνωστὸν ὅτι ἦτο πολὺ ἀσθενής, ὁ ἰατρὸς δὲν ἐδυσκολεύθη ποσῶς νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι ἀπέθανεν ἐκ φυσικοῦ θανάτου καὶ συνεπῶς οὐδεμία ἐγένετο ἐπ' αὐτοῦ νεκροψία.—"Ἀλλως τε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἠγάπων πολὺ τὰς νεκροψίας, αἵτινες γεννῶσιν ἐνίοτε σκάνδαλα! Τοιουτοτρόπῳ, ἐπειδὴ οὐδείς με ἠρώτησε, δὲν ὡμίλησα εἰς οὐδένα περὶ τῆς μετὰ τοῦ Βίνσεῦ συνομιλίας μου κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα τῆς ζωῆς του καὶ ἠρκέσθην νὰ εἴπω, ὅτι εἶχεν ἔλθει νὰ με ἴδῃ, ὡς συνήθως ἔπραττε. Τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας του ἦλθεν ἐκ Λονδίνου δικηγόρος τις, ὅστις συνώδευσε τὴν ἐκφορὰν τοῦ δυστυχοῦς φίλου μου, καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθε παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὰ ἔγγραφά του καὶ τ' ἄλλα τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτόν, πλὴν τοῦ σιδηροῦ κιβωτίου, ὅπερ εἶχε μείνει εἰς τὴν κατοχήν μου.

Ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα οὐδεὶς λόγος μοὶ ἐγένετο περὶ τῆς ὑποθέσεως, ἄλλως τε ἡ προσοχή μου ἦτο ἐστραμμένη ἀλλαχοῦ, καθ' ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῶν ἐξετάσεων μου. Οὕτως οὔτε τὸν δικηγόρον ἠδυνήθην νὰ ἴδω, οὔτε εἰς τὴν κηδείαν νὰ παρευρεθῶ. Ἐπὶ τέλους ἐτελείωσαν αἱ ἐξετάσεις, καὶ ἐπέστρεψα εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἐξηπλώθην ἐπὶ ἀνακλίντρου ἔχων τὴν εὐχάριστον συναίσθησιν ὅτι ἀπεκρίθην καλῶς.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἤδη, ὅτε τὸ πνεῦμα μου εἶχε πλέον ἐλευθερωθῆ ἐκ τῶν ἀπασχολουσῶν αὐτὸ σκέψεων κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας, ἐνεθυμήθην καὶ πάλιν τὰ συμβάντα τῆς νυκτὸς τοῦ θανάτου τοῦ πτωχοῦ Βίνσεῦ καὶ ἤρχισα καὶ πάλιν νὰ ἀπορῶ τί ἐσήμαινον. Θὰ ἤκουον ἄρα γέ τι σχετιζόμενον μὲ ταῦτα εἰς τὸ μέλλον; Ἂν δὲ ὄχι, τί ὤφειλον νὰ πράξω μὲ τὸ κιβώτιον ὅπερ ἐτέθη ὑπὸ τὴν μέριμνάν μου; Ἐμείνα οὕτω σκεπτόμενος ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους, μέχρις οὗ ἤρχισα νὰ καταλαμβάνωμαι ὑπὸ ἀνησυχίας· ἡ μυστηριώδης μεσονύκτιος ἐπίσκεψις, ἡ προφητεία τοῦ θανάτου του ἡ τόσον ταχέως ἐπαληθεύσασα, ὁ ἐπίσημος ὅρκος ὃν ἔδωκα καὶ ἡ ἀπειλὴ τοῦ Βίνσεῦ ὅτι θὰ ἀπῄτει λόγον παρ' ἐμοῦ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ περὶ τῆς ἐκπληρώσεως αὐτοῦ, μὲ ἐτάραττον μεγάλως. Ἀλλ' εἶχεν αὐτοκτονήσει ὁ φίλος μου; Τὸ πρᾶγμα ἐφαίνετο πολὺ πιθανόν. Καὶ ἤδη τί θὰ ἀπῄτει νὰ πράξω;...

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη, ἐν συνόλῳ, ἦτο τόσον ἀλλόκοτος, ὥστε ἐγώ, ὅστις σπανίως ταράττομαι, ἤρχισα νὰ αἰσθάνωμαι φόβον καὶ νὰ ἐπιθυμῶ νὰ μὴ εἶχον ἀναμιχθῆ ποσῶς εἰς αὐτήν. Φεῦ! καὶ ἤδη, ὅτε παρῆλθον πλέον τῶν εἴκοσιν ἐτῶν ἔκτοτε, θὰ ἐπροτίμων τοῦτο. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἐκαθήμην διαλογιζόμενος τὰ τοιαῦτα ἐκρούσθη ἡ θύρα μου καὶ ἐπιστολὴ ἐντὸς μεγάλου κυανοῦ φακέλλου μοὶ ἐκομίσθη. Ἦτο δικηγόρου ἐπιστολή, ὡς ἠδυνήθην νὰ κρίνω ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ της περικαλύμματος, καὶ προαίσθημά τι μοὶ εἶπεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς παρακαταθήκης τοῦ φίλου. Ἴδοὺ τί περιελάμβανεν ἡ ἐπιστολὴ ἣν εἰσέτι διατηρῶ.

Κύριε,

«Ὁ ἀποθιώσας πελάτης μου τὴν 9ην τρέχοντος ἐν τῇ σχολῇ τῆς Κανταβριγίας, μακαρίτης Μ. Ι. Βίνσεῦ ἀφῆκε διαθήκην, ἧς ἀντίγραφον σᾶς ἐσωκλείομεν καὶ δι' ἧς μᾶς καθιστᾷ ἐκτελεστὰς αὐτῆς. Δυνάμει τῆς ἐν λόγῳ διαθήκης, ἔρχεσθε εἰς ἰσόβιον κατοχὴν τοῦ ἡμίσεως περίπου τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου συνισταμένης ἐκ χρεωγράφων τῆς Κυβερνήσεως, ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἀναδεχθῆτε τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ μόνου υἱοῦ του Λέοντος Βίνσεῦ, ἐπὶ τοῦ παρόντος νηπίου πενταετοῦς. Ἂν δὲν εἴχωμεν συντάξει οἱ ἴδιοι τὸ ἐν λόγῳ ἔγγραφον κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὰς ὡρισμένας ὁδηγίας τοῦ διαθέτου, ἂν αὐτὸς ὁ κ. Βίνσεῦ δὲν μᾶς ἐβεβαίου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεώς του ὅτι εἶχε σοβαροὺς λόγους ἵνα πράξῃ ὡς ἔπραξε, σᾶς πληροφοροῦμεν, ὅτι θὰ ἐνομίζομεν καθῆκόν μας νὰ προσβάλωμεν τὴν διαθήκην ταύτην πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ φυσικοῦ του κληρονόμου. Ἀλλ' ἤδη γινώσκοντες ὅτι ὁ διαθέτης εἶχεν ὑγιεῖς τὰς φρένας καὶ ὅτι μὴ ἔχων οὐδένα συγγενῆ εἰς ὃν νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ υἱοῦ του ἠναγκάσθη νὰ πράξῃ ὡς ἔπραξε, νομίζομεν καθῆκόν μας νὰ σεβασθῶμεν τὴν θέλησίν του καὶ νὰ ἐκτελέσωμεν αὐτὴν κατὰ γράμμα.

Περιμένοντες διαταγάς σας ἀφορώσας τὴν εἰς ὑμᾶς παράδοσιν τοῦ παιδίου καὶ τὴν πληρωμὴν τῶν ληξάντων τοκομεριδίων σας.

Διατελοῦμεν, Κύριε.»

Ὑμέτεροι

ΤΖΕΦΡΕΥ καὶ ΙΟΡΔΑΝΗΣ δικηγόροι.

Ἀφῆκα τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἔλαβον τὴν διαθήκην, ἥτις ὡς ἐκ τοῦ ἀκαταλήπτου τῆς ἐφαίνετο ὅτι ἦτο συντεταγμένη μεθ' ἁπάσης τῆς ἀκριβείας καὶ τυπικότητος τῆς ἀπαιτουμένης ὑπὸ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω, διελάβανεν ἀκριβῶς ὅ, τι ὁ φίλος μου μοὶ εἶχεν εἴπει κατὰ τὴν νύκτα τοῦ θανάτου του. Λοιπὸν δὲν ἦτο ὄνειρον καὶ ἔπρεπε νὰ ἀναλάβω τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδίου! Αἴφνης ἀνεμνήσθην τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ὁ Βίνσεῦ μοὶ εἶχε δώσει ὁμοῦ μετὰ τοῦ κιβωτίου καὶ ἔπρεπε νὰ τὴν λάβω καὶ νὰ τὴν ἀναγνώσω. Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον ὁδηγίαι περὶ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ κιβωτίου κατὰ τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ Λέοντος, καὶ περὶ τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ, ἥτις ὤφειλε νὰ συμπεριλαμβάνῃ τὴν ἐμμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς, τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης. Εἰς τὸ τέλος ὑπῆρχεν ὑστερόγραφον λέγον, ὅτι, ἂν τὸ παιδίον ἀπέθνησκε πρὸ τῆς ὡρισμένης ἡλικίας ὑπεχρεούμην νὰ ἀνοίξω τὸ κιβώτιον καὶ νὰ πράξω κατὰ τὰς ἐν αὐτῷ ὁδηγίας, ἂν τὸ ἐνόμιζον καλόν. Ἂν ὅμως ὄχι, ὅτι ἔπρεπε νὰ καύσω τὰ ἐν αὐτῷ ἔγγραφα, καὶ νὰ μὴ τὰ παραδώσω δι' οὐδένα λόγον εἰς ξένους.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπιστολὴ δὲν διελάμβανέ τι ἀναγκάζον με νὰ ἀρνηθῶ, δὲν ἔμενε νὰ πράξω ἄλλο τι εἰ μὴ νὰ γράψω πρὸς τοὺς κκ. Τζέφρεϋ καὶ Ἰορδάνην καὶ νὰ τοῖς εἴπω ὅτι συγκατένευον ν' ἀναδεχθῶ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ παιδὸς μετὰ δέκα ἡμέρας. Τούτου γενομένου ἀπετάθην πρὸς τοὺς διευθύνοντας τὴν σχολὴν καὶ ἀφ' οὗ τοῖς εἶπον ὅ, τι ἦτο ἀνάγκη, δηλαδὴ ὀλίγιστα περὶ τῆς ὑποθέσεως, κατώρθωσα μετὰ δυσκολίας νὰ ἐπιτύχω τὴν ἄδειαν νὰ παραλάβω τὸ παιδίον, ὄχι ἐντὸς τῆς σχολῆς, ἀλλὰ εἰς δωμάτιον ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐμίσθωσα λοιπὸν δωμάτια ἐκεῖ που πλησίον, καὶ ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι περὶ παιδαγωγοῦ. Δὲν ἤθελα γυναῖκα, διότι αἱ γυναῖκες κατορθοῦσι νὰ προσελκύωσι πρὸς ἑαυτὰς ὅλην τὴν ἀγάπην τῶν παιδίων, καὶ ἐγὼ ἐπεθύμουν ὁ Λέων νὰ ἀγαπᾷ ἐμὲ μόνον, ὥστε ἐσκέφθην ὅτι θὰ ἦτο καλὸν νὰ λάβω ἄρρενα τροφόν. Οὕτω μετὰ πολλοῦ κόπου εὗρον εὔρωστον νεανίαν ἀνήκοντα εἰς πολυμελῆ οἰκογένειαν καὶ συνεπῶς κατάλληλον διὰ τὴν ὑπηρεσίαν δι' ἣν τὸν ἤθελον. Κατόπιν ἔφερα τὸ κιβώτιον εἰς Λονδῖνον καὶ τὸ κατέθεσα εἰς τοῦ τραπεζίτου μου τὸ κατάστημα, ἠγόρασα βιβλία πραγματευόμενα περὶ ὑγιεινῆς καὶ ἀνατροφῆς παιδίων, τὰ ἀνέγνωσα πρῶτον μὲν μόνος, εἶτα δὲ εἰς ἐπήκοον τοῦ Ἰώβ, —οὗτος ἐκαλεῖτο ὁ ὑπηρέτης, —καὶ περιέμεινα τὴν ἔλευσιν τοῦ Λέοντος.

Τέλος ἔφθασε τὸ παιδίον συνοδευόμενον ὑπὸ γραίας τινός, ἥτις ἔκλαυσε πολὺ ἀποχωριζομένη αὐτοῦ. Ἦτο ὡραῖον, οὐδέποτε δὲ εἶδον ὡραιότερόν του. Οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν τεφροί, τὸ μέτωπόν του χαριέστατον. Ἀλλὰ τὸ μέγιστόν του θέλγητρον συνίστατο εἰς τὴν κόμην του, ἥτις ἦτο χρυσῆ καὶ οὖλη. Ὅταν ἡ τροφός του ἀνεχώρησεν ἤρξατο νὰ κλαίῃ ὀλίγον. Ποτὲ δὲν θὰ τὸ λησμονήσω. Ἵστατο παρὰ τὸ παράθυρον, τρίβον διὰ τῆς χειρός του τὸν ἕνα ὀφθαλμόν, καὶ παρατηροῦ ἡμᾶς διὰ τοῦ ἄλλου ἐνῷ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔπαιζον ἐπὶ τῶν βοστρύχων τῆς χρυ-

σῆς κόμης του. Ἐγὼ ἐκαθήμην ἐπὶ ἀνακλίντρου καὶ προσεπάθουν νὰ τὸν προσελκύσω διὰ νευμάτων θωπευτικῶν, ὁ δὲ Ἰὼβ ἀπομιμούμενος λίαν ἐπιτυχῶς τὴν ὄρνιθα ὅταν καλῇ τοὺς νεοσσούς της καὶ σύρων τῇδε κἀκεῖσε ἀσχημότατον ξύλινον ἵππον, κατεγίνετο νὰ τὸν καθησυχάσῃ.

Ἡ παράστασις αὕτη διήρκεσεν ἔτι ὀλίγον, ὅτε αἴφνης τὸ παιδίον, ἐκτεῖνον τοὺς βραχίονας πρός με, εἶπε:

— Σ' ἀγαπῶ, εἶσαι ἄσχημος πολύ, ἀλλὰ εἶσαι καλός!

Δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας βραδύτερον τὸ παιδίον κατεγίνετο ἀμερίμνως εἰς τὴν καταβρόχθισιν τεμαχίου ἄρτου μετὰ βουτύρου, ἐφ' οὗ ὁ Ἰὼβ ἠθέλησε ν' ἀλείψῃ ὀλίγον *γλυκό*, ἀλλ' ἐγὼ τὸν ἠμπόδισα ἀναμιμνήσκων αὐτῷ σοβαρῶς τὰ πολύτιμα βιβλία ἃ τῷ εἶχον ἀναγνώσει.

Εὐδοκιμήσας εἰς τὰς διδακτορικάς μου ἐξετάσεις, ἐγενόμην μέλος τῆς σχολῆς καὶ ἤδη τὸ παιδίον παρ' ὅλα τὰ καταστατικὰ καὶ τοὺς κανονισμοὺς ἀφίνετο ἐλεύθερον νὰ εἰσέρχηται καὶ ἐξέρχηται ἐν αὐτῇ κατὰ βούλησιν, διότι πάντες ὑπεχώρουν εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ. Τὰ μέλη ἡμιλλῶντο νὰ τῷ προσφέρωσι δῶρα καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦλθον εἰς διάστασιν μετά τινος γηραιοῦ διδάκτορος, ὅστις καίτοι ἐφημίζετο ὅτι δὲν ὑπέφερε τὰ παιδία, ἡμέραν τινα τὸ προσεκάλεσεν εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ τῷ ἔδωκε νὰ φάγῃ τόσα γλυκύσματα, ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ τῷ ἐπιφέρῃ δυσπεψίαν. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, τοσαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Ἰώβ, ὥστε εἶπε πρὸς τὸν παλίμπαιδα συνάδελφόν μου ὅτι ἔπρεπε νὰ αἰσχύνεται πράττων τοιαῦτα πράγματα εἰς ἡλικίαν καθ' ἥν, ἂν εἶχε νυμφευθῇ ἐγκαίρως, θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἔγγονον ὡς τὸν Λέοντα.

Ἀλλὰ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τῶν ὡραίων ἐκείνων ἐτῶν, ἣν ἀναμιμνήσκομαι εἰσέτι μετ' εὐχαριστήσεως. Οὕτω τὰ ἔτη παρήρχοντο καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ηὔξανεν ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀφοσίωσίς μας. Ὀλίγοι υἱοὶ ἠγαπήθησαν παρὰ τῶν πατέρων των ὅσον ἠγαπήθη ὁ Λέων παρ' ἐμοῦ καὶ ὀλίγοι πατέρες εὗρον εἰς τὰ τέκνα των τὴν ἀφοσίωσιν ἣν ἐγὼ εὗρον εἰς τὸν Λέοντα.

Τὸ νήπιον ἐγένετο παιδίον, νεανίας, μετὰ δὲ τῆς αὐξούσης καλλονῆς τῆς μορφῆς του ηὔξανε καὶ ἡ λαμπρότης τοῦ πνεύματός του.

Ὅταν ἦτο δεκαπενταετής, τὸν ἐκάλουν οἱ συναδελφοί μου «ὡραῖον» ἐμὲ δὲ «τὸ ζῷον», κατ' ἀπομίμησιν τοῦ μύθου τῆς ὡραίας καὶ τοῦ ζώου. Ταῦτα ἦσαν τὰ ὀνόματα, ἅτινα μᾶς ἔδιδον οἱ διαβάται, ὅταν μᾶς ἔβλεπον περιπατοῦντας ὁμοῦ ἀνὰ τὴν ὁδόν. Ἡμέραν τινα ὁ Λέων ἔδειρεν ἀνιλεῶς ὑπηρέτην κρεωπώλου, διότι τὸν ἤκουσε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ μεγαλοφώνως τὰ παρώνυμα ταῦτα ἐνῷ διηρχόμεθα. Κατ' ἀρχὰς ὑπεκρίθην ὅτι δὲν παρετήρησα τὴν πάλην, ἀλλὰ κατόπιν, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ζωηρότερον αὐτῆς σημεῖον ἐστράφην καὶ ἐνεθάρρυνα τὸν Λέοντα εἰς τὴν νίκην. Ὅταν ὁ προστατευόμενός μου ἐγένετο ὀλίγον μεγαλήτερος, οἱ νέοι φοιτηταὶ εὗρον ἄλλα ὀνόματα δι' ἡμᾶς· ἐμὲ μὲ ἐκάλεσαν «Χάρωνα» ἐκεῖνον δὲ «Ἕλληνα θεόν». Οὐδὲν θὰ εἴπω περὶ τοῦ νέου μου ἐπωνύμου, διότι δὲν ἤμην ποτὲ ὡραῖος καὶ ἡ μορφή μου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βελτιωθῇ διὰ τῆς ἡλικίας· ἀλλὰ τὸ δι' ἐκεῖνον ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ὅτι ἦτο καταλληλότατον. Καὶ ἀληθῶς κατὰ τὸ εἰκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ Λέων ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος. Οὐδέποτε εἶδον ὅμοιόν του κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἀφέλειαν. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ πνεύματός του, ἦτο μὲν ὀξύνους καὶ ἀγχίνους, ἀλλ' ὄχι φιλομαθής. Τῷ ἔλειπεν ἡ διὰ τὰ γράμματα ἀπαιτουμένη ἠλιθιότης.

Ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσίν του ἠκολούθησα κατὰ γράμμα τὰς ὁδηγίας τοῦ πατρός του καὶ δύναμαι νὰ εἴπω μετ' ἐπιτυχίας, ὅσον τοὐλάχιστον ἀφεώρα τὴν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἀραβικῆς γλώσσης. Ἵνα δυνηθῶ νὰ τὸν βοηθήσω εἰς τὰς σπουδάς του ἐξέμαθα πρῶτος τὴν Ἀραβικήν, ἀλλὰ μετὰ πενταετίαν ὁ Λέων κατώρθωσε νὰ μὲ φθάσῃ καὶ νὰ μὲ ὑπερβῇ καὶ νὰ ἐκμάθῃ τὴν γλῶσσαν σχεδὸν καλλίτερον καὶ αὐτοῦ τοῦ καθηγητοῦ, ὅστις μᾶς τὴν ἐδίδαξε.

Ἐπειδὴ ἠγάπων πάντοτε τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις, κατ' ἔτος ἐπεχειροῦμεν μικρὸν ταξείδιον μεταβαίνοντες χάριν κυνηγίου ἢ ἁλιείας, ὁτὲ μὲν εἰς Σκωτίαν, ὁτὲ δὲ εἰς Νορβηγίαν, ὁτὲ πάλιν εἰς Ρωσίαν. Ἤμην καλὸς κυνηγός, ἀλλὰ ὁ Λέων ἐγένετο καλλίτερος.

Ὅταν ἔφθασε τὸ δέκατον ὄγδοον τῆς ἡλικίας του, ἐπανῆλθον εἰς τοὺς ἐντὸς τῆς σχολῆς θαλάμους μου καὶ τὸν ἐνέγραψα εἰς αὐτήν. Μετὰ δὲ τρία ἔτη ἔλαβεν ἀκαδημαϊκόν τινα βαθμὸν καλὸν μὲν ἀλλ' ὄχι ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων. Ἤδη πλέον τῷ εἶπον ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν ἀφορώντων τὴν ἱστορίαν του καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ μυστήριον. Ἐπὶ τούτῳ κατέστη πολὺ περίεργος καὶ ἤθελε νὰ μάθῃ περισσότερα, ἀλλὰ τῷ ἐξήγησα ὅτι ἔπρεπε νὰ περιμείνῃ εἰσέτι.

Μετὰ ταῦτα, ἵνα τῷ εὕρω ἐνασχόλησιν, τὸν παρεκίνησα νὰ δώσῃ τὰς πρακτικὰς αὐτοῦ ἐξετάσεις καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ δικηγορικὸν στάδιον. Τοῦτο δὲν ἐδυσκολεύθη ποσῶς νὰ πράξῃ, μελετῶν ἐν Κανταβριγίᾳ καὶ μεταβαίνων εἰς Λονδῖνον, ἵνα λαμβάνῃ τὸ γεῦμά του, διότι τῇ ἀληθείᾳ οὐδὲν ἄλλο ἔπραττεν ἐν τῇ μητροπόλει.

Ἓν μόνον πρᾶγμα μὲ ἀνησύχει περὶ αὐτοῦ. Ἦτο ὅτι πᾶσα νεᾶνις, ἥτις τὸν συνήντα τὸν ἐρωτεύετο, καὶ τοῦτο πολλάκις μὲ ἔφερεν εἰς δυσκολωτάτην θέσιν. Κατὰ τὰ λοιπὰ συμπεριεφέρετο κάλλιστα.

Οὕτω τὰ ἔτη παρῆλθον καὶ τέλος ἔφθασεν εἰς τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας, τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ καθ' ἣν ἡ παράδοξος καὶ ἐν πολλοῖς φοβερὰ ἱστορία μας ἄρχεται.

Γ'.

Ἡ πλίνθος τοῦ Ἀμενάρτα

Τὴν παραμονὴν τῆς 25ης ἐπετείου ἡμέρας τῆς γεννήσεως τοῦ Λέοντος μετέβημεν ὁμοῦ εἰς Λονδῖνον καὶ ἐλάβομεν τὸ μυστηριῶδες κιβώτιον ἐκ τοῦ τραπεζιτικοῦ οἴκου, ἐν ᾧ τὸ εἴχον παρακαταθέσει πρὸ εἰκοσαετίας. Τὸ ἔφερεν ὁ αὐτὸς ὑπάλληλος, ὅστις τὸ εἶχε κλείσει εἰς τὰ ὑπόγεια κατὰ τὴν παράδοσίν του καὶ μᾶς ἐβεβαίωσεν, ὅτι, ἂν δὲν συνέπιπτε νὰ ἐνθυμεῖται τὴν θέσιν ἐν ᾗ τὸ εἶχε τοποθετήσει ἄλλοτε, θὰ ἐδυσκολεύετο πολὺ νὰ τὸ ἀνεύρῃ καθ' ὅτι εἶχε καλυφθῇ ἐντελῶς ὑπὸ τῶν ἱστῶν τῶν ἀραχνῶν.

Τὴν ἑσπέραν ἐπανήλθομεν εἰς Κανταβριγίαν καὶ νομίζω ὅτι οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἠδυνήθη νὰ κοιμηθῇ ἅπασαν ἐκείνην τὴν νύκτα. Ἅμα τῇ πρωΐᾳ ὁ Λέων περιβεβλημένος τὸν ἔνδυμα τοῦ θαλάμου του εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ μοὶ προέτεινε νὰ ἀνοίξωμεν ἀμέσως τὸ κιβώτιον. Ἀλλ' ἐγὼ ἀντέστην, λέγων ὅτι ἀφοῦ περιέμεινεν ἐπὶ εἴκοσιν ἤδη ἔτη ἠδύνατο νὰ περιμείνῃ μέχρις οὗ ἠθέλομεν τελειώσει τὸ πρόγευμά μας· τὸν ἐπέπληξα δὲ διὰ τὴν πρότασίν του, ἥτις κατ' ἐμὲ ἀπεδείκνυεν ἀξιόμεμπτον περιέργειαν. Οὕτως ἐκαθίσαμεν εἰς τὸ πρόγευμα περὶ τὴν ἐννάτην, ἥτις μᾶς ἐφάνη ὅτι δὲν ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ποτέ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ προγεύματος ἤμην τόσον ἀφηρημένος, ὥστε ἀντὶ ζακχάρεως ἔρριψα εἰς τὸ κύπελλον τοῦ τεΐου τοῦ Λέοντος τεμάχιον ταρίχου· ὁ δὲ Ἰώβ, εἰς ὃν εἶχε μεταδοθῇ ἡ εἰς ἡμᾶς ἐπικρατοῦσα ἔξαψις, κατώρθωσε νὰ θραύσῃ τὸ ὠτίον τοῦ κυπέλλου μου, ὅπερ ἦτο ἀκριβῶς ἐκεῖνο, ἐξ οὗ ὁ Μαράτος εἶχε πίει ὀλίγας στιγμὰς πρὶν πληγῇ ὑπὸ τῆς Καρλότας ἐντὸς τοῦ λουτῆρός του.

Ἐπὶ τέλους τὸ πρόγευμα ἐτελείωσε καὶ ὁ Ἰὼβ τῇ διαταγῇ μου, ἐκόμισε τὸ κιβώτιον, τὸ ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης μετὰ προσοχῆς προδιδούσης τὴν πρὸς αὐτὸ δυσπιστίαν του, καὶ ἡτοιμάσθη νὰ ἐξέλθῃ.

— Περίμενε, Ἰώβ, εἶπον. Ἂν ὁ κ. Λέων τὸ ἐπιτρέπῃ, εἶνε καλὸν νὰ ὑπάρχῃ εἷς ἀξιόπιστος καὶ ἀνεξάρτητος μάρτυς ἐνταῦθα εἰς οὗ τὴν ἐχεμύθειαν θὰ δυνάμεθα νὰ ἐρειδόμεθα, καὶ ὅστις ἂν δὲν ἐρωτηθῇ δὲν θὰ ὁμιλήσῃ ποτὲ περὶ ὅσων ἴδει.

— Βεβαίως, θεῖε Ὁράτιε, ἀπεκρίθη ὁ Λέων.

Τὸν εἶχα συνειθίσει νὰ μὲ καλῇ θεῖον καί τοι ἐνίοτε ἐποίκιλε τὸ πρᾶγμα ὀνομάζων με Γέρω ἢ Πάππον.

Ἐπὶ τούτῳ ὁ Ἰὼβ ἔψαυσε τὴν κεφαλήν του (δὲν ἔφερε τὸν πῖλόν του) εἰς ἔνδειξιν ὑπακοῆς.

— Κλείδωσε τὴν θύραν, Ἰώβ, προσέθηκα, καὶ φέρε τὸ χαρτοκιβώτιόν μου.

Ὁ ὑπηρέτης ὑπήκουσε, καὶ ἐγὼ ἔλαβον ἐξ αὐτοῦ τὰς κλεῖδας, ἃς ὁ πτωχὸς πατὴρ τοῦ Λέοντος μοὶ εἶχε δώσει κατὰ τὴν νύκτα τοῦ θανάτου του. Αἱ κλεῖδες ἦσαν τρεῖς· μία κάπως νέα, μία πολὺ ἀρχαία καὶ μία ἀλλόκοτος κατεσκευασμένη ἐξ ἀργύρου.

— Καὶ ἤδη εἴσθε ἕτοιμοι; ἠρώτησα, ὡς εἰ ἐπρόκειτο νὰ θέσω τὸ πῦρ εἰς ὑπόνομον.

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην οὐδεὶς ἀπεκρίθη, ὥστε ἔλαβα τὴν κλεῖδα, τὴν ἤλειψα δι' ἐλαίου καὶ τὴν εἰσήγαγον εἰς τὸ κλεῖθρον, ὅπερ μετά τινα προσπάθειαν, διότι ἡ χείρ μου ἔτρεμε, κατώρθωσα νὰ ἀνοίξω. Ὁ Λέων ἔκυψεν ἄνωθεν καὶ σύρων διὰ τῶν δύο χειρῶν του, ὕψωσε τὸ σκέπασμα, καὶ τὸ ἔστρεψε πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐντὸς τοῦ κιβωτίου τούτου ἐμπεριείχετο ἕτερον κεκαλυμμένον ὑπὸ κόνεως. Ἐξηγάγωμεν αὐτὸ ἐκ τοῦ πρώτου ἄνευ πολλῆς δυσκολίας καὶ τὸ ἐκαθαρίσαμεν διὰ ψήκτρας.

Ἦτο, ἢ τοὐλάχιστον ἐφαίνετο, ἐξ ἐβένου καὶ περιεδένετο πανταχόθεν διὰ σιδηρῶν ἐλασμάτων. Θὰ ἦτο πολὺ παλαιόν, διότι εἶχε φθαρῇ καὶ πολλαχοῦ ἤρχιζε νὰ ῥήγνυται.

— Καὶ ἤδη ἂς ἀνοίξωμεν καὶ τοῦτο. Ἐψιθύρισα εἰσάγων τὴν κλεῖδα εἰς τὸ κλεῖθρόν του. Ὁ Ἰὼβ καὶ ὁ Λέων ἔκυψαν ἄνωθεν κρατοῦντες τὴν ἀναπνοήν των.

Ἡ κλεὶς ἐστράφη. Τὸ κιβώτιον ἠνεῴχθη καὶ ἔμεινα ἐκπληκτος. Πῶς νὰ μὴ ἐκπλαγῶ ἀφοῦ ἐντὸς αὐτοῦ εἶδον ἕτερον καλλιτεχνικὸν ἀργυροῦν, δώδεκα δακτύλων τετράγωνον κιβώτιον καὶ ὕψους ὀκτὼ περίπου; Ἐφαίνετο αἰγυπτιακῆς κατασκευῆς, διότι οἱ πόδες του παρίστων σφίγγας καὶ τὸ θολωτὸν σκέπασμά του εἶχεν ἐπ' αὐτοῦ ἐγκεχαραγμένην ἐπίσης σφίγκα.

Τὸ κιβωτίδιον τοῦτο ἦτο κάπως πεπιεσμένον τῇδε κἀκεῖσε καὶ ὀλίγον ἐφθαρμένον ὡς ἐκ τῆς πολυκαιρίας, ἀλλ' ἐν συνόλῳ εὑρίσκετο ἐν καλῇ καταστάσει.

Τὸ ἐξήγαγον ἐκ τῆς θήκης του καὶ τὸ ἀπέθεσα ἐπὶ τῆς τραπέζης, εἶτα ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιγῆς εἰσήγαγον τὴν ἀλλόκοτον κλεῖδα εἰς τὸ κλεῖθρον καὶ μετά τινας ἀποπείρας κατώρθωσα ν' ἀνοίξω.

Τὸ κιβωτίδιον ἦτο πλῆρες φαιοῦ τινος ἀντικειμένου, ὁμοιάζοντος πρὸς ἶνας φυτῶν μᾶλλον ἢ πρὸς πάπυρον, ὅλως ἀγνώστου εἰς ἐμέ.

Ἤρχισα νὰ ἐξάγω τὰς ἶνας ταύτας μετὰ προσοχῆς, ὅτε εἰς βάθος τριῶν δακτύλων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εὗρον ἐπιστολὴν ἐπιγεγραμμένην διὰ χειρὸς τοῦ φίλου μου Βινσεῦ οὕτω:

«Τῷ υἱῷ μου Λέοντι, ἂν ζήσῃ ἵνα ἀνοίξῃ »τὸ κιβωτίδιον τοῦτο.»

(Ἕπεται συνέχεια)

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΕΓΧΩΡΙΑ

Ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Ἑσπερίαν ὁ διάδοχος καὶ ἡ πριγκήπισσα Σοφία. — Ἡ Πανελλήνιος ἀτμοπλοΐα παρήγγειλε τὴν κατασκευὴν τριῶν νέων μεγάλων φορτηγῶν ἀτμοπλοίων. — Ὁ Τσάρεβιτς τηλεγραφικῶς ἐκ Βλαδιβοστὸκ τῆς Σιβηρίας ἀπηύθυνεν εὐχαριστήρια διὰ τοῦ δημάρχου πρὸς τὴν πόλιν ἡμῶν διὰ τὸ συγχαρητήριον τηλεγράφημα, ὅπερ ἀπέστειλαν αἱ συντεχνίαι καὶ ὁ δήμαρχος ἐπὶ τῇ διασώσει αὐτοῦ.— Ὁριστικῶς ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας, ὅπως τὰ ἐγκαίνια τῆς ἀπὸ Μύλων εἰς Τρίπολιν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς γίνωσιν ἐπισήμως τὴν 30ὴν τρέχ. μηνός.— Ὁ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἐμπορευόμενος ἐν Τεργέστῃ σεβαστὸς γέρων Μιχαὴλ Μοσχάκης ἀποβιώσας πρό τινων ἡμερῶν ἐνταῦθα κατέλιπε διὰ τῆς διαθήκης του φιορίνια 13,000 ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς πατρίδος του Κρήτης.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ

Τὸ φιλελεύθερον κόμμα διοργανίζει συνελεύσεις ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῆς Σερβίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ διαμαρτυρήσεως κατὰ τῆς ἐξώσεως τῆς βασιλίσσης Ναθαλίας. — Ἐν Χάβρῃ τῆς Γαλλίας ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ ἔδωκεν ἐν τῷ μεγάλῳ θεάτρῳ πανηγυρικὴν παράστασιν πρὸς τιμὴν τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλλην. θωρηκτοῦ Ψ α ρ ά. — Ἐξ κρούσματα χολέρας ἐξεδηλώθησαν μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν προσκυνητῶν ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ τοῦ Καμερὰν τῆς Αἰγύπτου. — Πρώτη θὰ δημοσιεύσῃ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Μόλτκε ἡ εἰκονογραφημένη ἐφημερὶς «Ueber Land und Meer». — Τὸ ζήτημα Βερολιναίας ἐκθέσεως τοῦ 1895 ἐτέθη ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐν Βερολίνῳ, ὑπερισχύει δ' ἡ ἰδέα τῆς διοργανώσεως ἐθνικῆς ἁπλῆς οὐχὶ δὲ διεθνοῦς ἐκθέσεως, ὡς εἶχεν ἐν ἀρχῇ ἀποφασισθῇ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Τὸ ὑπουργεῖον τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ρωσίας παρεχώρησε πίστωσιν ἐκ 12,000 ρουβλίων ὅπως ἱδρυθῇ ἐν Κων/πόλει Ρωσικὴ Σχολὴ σκοποῦσα τὴν μελέτην τῆς Ἀνατολῆς ἐξ ἀρχαιολογικῆς, ἐθνολογικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως. Τὸν κανονισμὸν καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἱδρύματος θὰ συντάξῃ ὁ καθηγητὴς κ. Κονδάκωφ. — Ἡ πρὸς ἀρχαιολογικὴν ἐξερεύνησιν τῆς Μικρασίας ὑφισταμένη ἐν Ἀγγλίᾳ ἑταιρία ἀπεφάσισε ν' ἀποστείλῃ καὶ ἐφέτος εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὸν σοφὸν καθηγητὴν κ. Ράμσαιη καὶ τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ κ. κ. Χόαρθ καὶ Μούνρω, ὅπως ἰδίως διερευνήσωσι τὸν Ἀντίταυρον καὶ τὴν Κομμαγηνήν.— Ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἄλλα περιεργότατα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα ἐν ταῖς κατὰ τὴν περιφέρειαν τοῦ κτήματος Σαπουντζάκη ἐνεργουμέναις ἀνασκαφαῖς. Ἐξετάφησαν καὶ ἄλλοι σαρκοφάγοι, ἐν οἷς εὑρέθησαν πολλοὶ χαυλιόδοντες καὶ ἄλλοι ὀδόντες θηρίων, ὧν ἡ αὐτόθι ὕπαρξις ἀποβαίνει δυσεξήγητος. Εἷς ἐκ τῶν σκελετῶν, οἵτινες εὑρέθησαν φέρει ἐπὶ τοῦ μετώπου στέφανον ἐκ φύλλων δάφνης χρυσοῦν, ὅμοια φύλλα ἐπὶ τοῦ στήθους, τὸ περιεργότερον δὲ εἶνε ὅτι κατὰ τὴν κοιλιακὴν χώραν εὑρέθη βέλος ἐμπεπηγμένον. Αἱ ἀνασκαφαὶ θὰ ἐξακολουθήσωσι, θεωρεῖται δὲ βέβαιον ὅτι θὰ ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλοι τάφοι μὲ πολυτιμότερα ἴσως ἀντικείμενα. Ἐπίσης ἐν ἑτέρῳ τάφῳ εὑρέθησαν μετ' ἀκεραίου σκελετοῦ καὶ περὶ τὰς 17 λήκυθοι μικραὶ καὶ μεγάλαι καλλιτεχνικώταται. Ἐν ἑτέροις δύο τάφοις ἀνευρέθησαν δύο σκελετοὶ καὶ ἡμίσεια δωδεκὰς ἀγγείων πολὺ καλῆς τέχνης.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ὁ κ. Πέτρος Λοτῆ ἐξελέγη μέλος τῆς Γαλλ. Ἀκαδημίας ἔχων ἀντιπάλους τοὺς κ. κ. Ζολᾶ, Βορνιὲ καὶ Φάβρ. — Ἐν Φαταινεβλῷ, ἔνθα ἐξετέλει τὰ καθήκοντα αὐτοῦ ὡς βιβλιοθηκαρίου, ἐτελεύτησεν ὁ S. S. Weiss, εἷς τῶν διαπρεπῶν φιλολόγων, συγγραφέων καὶ δημοσιογράφων τῆς Γαλλίας.—Τὴν 7)19 τρέχοντος ἐγένετο ἐν Ἀννοβέρῳ ἡ 4η συνέλευσις τῆς Γερμανικῆς ἑταιρίας τῆς γλωσσολογίας ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ καθηγητοῦ Ρήγκελ παρόντων 150 ὅλων μελῶν. — Ἡ πρυτανεία τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου παρέτεινε τὴν προθεσμίαν τῆς ἀποστολῆς δραμάτων εἰς τὸν Λασσάνειον διαγωνισμὸν μέχρι τέλους Ἰουνίου. Ἀνεκοίνωσε δὲ τὸν διορισμὸν τῶν κ.κ. Ν. Καζάζη, Θ. Ἀφεντούλη, καὶ Δ. Σεμιτέλου, ὡς κριτῶν τοῦ ἀγῶνος.—Τὸ συμβούλιον τοῦ ἐν Ἀθήναις διδασκαλικοῦ συλλόγου ἀπεφάσισε νὰ συγκαλέσῃ τὸ προσεχὲς ἔαρ Πανελλήνιον διδασκαλικὸν συνέδριον ἐνταῦθα πρὸς συζήτησιν παιδαδωγικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ζητημάτων.

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Τὴν διάβασιν τοῦ Ἑρμοῦ διὰ τοῦ δίσκου τοῦ ἡλίου παρετήρησε πρῶτος ὁ ἀστρονόμος Γκασένδη τὴν 7 Νοεμβρ. 1631. Ἔκτοτε ἐγένοντο 34 διαβάσεις. Αἱ τῶν ἐτῶν 1861 καὶ 1868 εἵλκυσαν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐνδόξου Λεβερριέ, ὅστις παρετήρησεν ὅτι τὸ περιήλιον τοῦ Ἑρμοῦ μετετίθετο κατὰ 43 δευτερόλεπτα καὶ συνεπέρανεν ὅτι ἡ τροχιὰ τοῦ πλανήτου δὲν εἶνε σταθερὰ ἐν τῷ διαστήματι —Τὴν 6)18 Μαΐου συνῆλθεν ἐν Μονάχῳ τὸ συνέδριον τῶν Γερμανῶν ἀνατόμων ἐπὶ παρουσίᾳ 80 ὅλων μελῶν. Τὸ προεδρεῖον ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν καθηγητῶν Καΐλικερ ἐκ Βυρτσβούργου, Βάλδεγερ ἐκ Βερολίνου, Χὶς ἐκ Λειψίας, Τόλδτ ἐκ Βιέννης καὶ τοῦ ἐξ Ἰένης Βαρδελέμπεν.—Τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνῆλθεν ἐν Βουδαπέστῃ τὸ προαγγελθὲν διεθνὲς ὀρνιθολογικὸν συνέδριον. Ἡ προεδρεία τοῦ συνεδρίου προσηνέχθη εἰς τὸν ἐκ Γενούης Βίκτωρα Φάταιο ἀμέσως δὲ ἀνέγνωσεν ὁ Ἀλέξανδρος Χομάγερ ἐνδιαφέρουσαν πραγματείαν περὶ τοῦ βίου τῶν πτηνῶν ἐν τῇ κεντρικῇ καὶ τῇ ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ. Μετὰ μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἠνοίχθη καὶ ἡ ὀρνιθολογικὴ ἔκθεσις. — Ὑδρογραφικὴ ἀποστολὴ ἀπὸ πολλοῦ ἐργαζομένη ἐν τῇ Μεσογείῳ ἐβολιδοσκόπησε μέχρι τοῦδε 52 ὅλα σημεῖα αὐτῆς. Κατόπιν τῶν βολιδοσκοπήσεων τούτων τὸ μεγαλείτερον βάθος εὑρέθη μεταξὺ Μελίτης καὶ Κυθήρων ἀνερχόμενον εἰς 3,700 μέτρων.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος κατὰ τὸν μῆνα Μάϊον ἠνοίχθησαν ἐν Λονδίνῳ τρεῖς ἐκθέσεις, μία ναυτικὴ καὶ δύο τῆς ζωγραφικῆς —Ἐν τῇ ἐν Λονδίνῳ ἀνοιγείσῃ ἰδιαιτέρᾳ καλλιτεχνικῇ ἐκθέσει τοῦ ὑδατογράφου Ἕλληνος κ. Γιαλινᾶ ἔτυχον ἀρίστης ὑποδοχῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα ἠγοράσθησαν ὑπὸ τὸ μελῶν τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Ἀγγλίας, τῶν πριγκίπων τῆς Οὐαλλίας καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν ἄγγλων. — Ἐν Ἀθήναις ὁ ζωγράφος κ. Β. Κοντόπουλος ἐπεράτωσε κατ' αὐτὰς τῇ παραγγελίᾳ τοῦ δήμου Χαλκιδέων, ἐν φυσικῷ μεγέθει, τὴν εἰκόνα τοῦ γενναίου ἀγωνιστοῦ στρατηγοῦ Κριεζώτου.— Ἀφίχθη τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν καὶ διέμεινεν ἐνταῦθα ἐπὶ δύο ἡμέρας ὁ Βιενναῖος ᾠδικὸς θίασος ἀποτελούμενος ἐξ 198 ἀνδρῶν ἐπιστημόνων, ἐργοστασιαρχῶν, ἐμπόρων κλπ. Τὴν ἑσπέραν τῆς Κυριακῆς ἔψαλλεν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Βασιλικοῦ Ἀνακτόρου, μεθ' ὃ παρετέθη αὐτῷ δεῖπνον ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Φιλαρμονικῆς ἑταιρίας ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ζαππείου μεγάρου. Τὴν δὲ μεταμεσημβρίαν τῆς Δευτέρας ἐδόθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Φιλαρμονικῆς ἑταιρίας συναυλία ἐν τῷ Ζαππείῳ. Καὶ περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς Δευτέρας ἀνεχώρησε διὰ Θεσσαλονίκην.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ—ΠΕΡΙΕΡΓΑ—ΠΟΙΚΙΛΑ

Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς παρισινῆς Ἑταιρίας τῆς θεραπευτικῆς ἐγένετο πολλοῦ λόγου ἀξία ἀνακοίνωσις περὶ τῶν πειραμάτων, ἅτινα ἐξετέλεσεν ἄλλοτε ὁ ἰατρὸς Μπερνχάϊμ ὡς πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς φθίσεως διὰ τῆς μεταγγίσεως εἰς πάσχοντας αἵματος αἰγός. Κατὰ τὰ συμπεράσματα τῶν πειραμάτων τούτων ἡ μετάγγισις τοῦ αἵματος αἰγὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶνε ἐπίσης ἀκίνδυνος ὡς καὶ ἡ ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον. Ἐπὶ 14 ἀσθενῶν, εἰς οὓς ἐφηρμόσθη ἡ μέθοδος, ἐπετεύχθησαν τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα: 2 ἀναιμικοὶ ἐθεραπεύθησαν, 6 φθισικοὶ ἐθεραπεύθησαν, 4 φθισικοὶ ὑπέστησαν ἐπαισθητὴν βελτίωσιν, 2 φθισικοὶ εἰς τρίτον βαθμὸν φθίσεως, ὧν ἡ κατάστασις οὐδεμίαν ὑπέστη μεταβολήν, ἀπέθανον. Ἡ οὐσιώδης ἐπίδρασις τῆς τοιαύτης θεραπείας ἐπὶ τῶν φθισικῶν καὶ ἀναιμικῶν παρέχει εἰς τὸν Μπερνχάϊμ ἐλπίδας ὅτι καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ἀσθενείας δύναται ἐπιτυχῶς νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ μέθοδος οἷον εἰς αἱμοραγίας ἐπελθούσας συνεπείᾳ τραύματος, εἰς χειρουργικὰς ἐγχειρήσεις, εἰς πολύποδας, εἰς τοκετούς, εἰς ἐπιστάξεις καὶ αἱμοπτυσίας.

Ἡ ἀνακοίνωσις ἠκούσθη λίαν προσεκτικῶς ἐν τῇ Ἑταιρίᾳ, λίαν δὲ προσεχῶς θὰ ὑποβληθῇ καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν.

*

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς παραρρηνίου πόλεως Τριέρης φυλάσσεται ἀνεκτίμητόν τι κειμήλιον τῆς γραφικῆς, τὸ λεγόμενον χρυσοῦν χειρόγραφον, ἐπὶ περγαμηνῆς χρυσοῖς γράμμασι γεγραμμένον. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, περιέχον τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια λατινιστί, ἀνῆκε τῇ ἀδελφῇ Καρόλου τοῦ Μεγάλου Ἄδᾳ, διὸ καὶ «κῶδιξ τῆς Ἄδας» καλεῖται, ἀποτελεῖ δὲ τὸ τελειότατον δεῖγμα τῆ, ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Εὐρώπῃ γραφικῆς τέχνης κατὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς καλλιεργείας τῶν γραμμάτων ἐν αὐτῇ ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Καρόλου, διά τε τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν καλλιτεχνικήν του ἀξίαν· διότι δὲ κοσμεῖται ὑπὸ πολλῶν εἰκόνων καὶ κοσμηματογραφιῶν, ἀποτελεῖ τὸ καύχημα τῶν Γερμανῶν καὶ ἀληθῆ ἱστορικὸν θησαυρὸν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Εὐρώπης. Τούτου ἕνεκα ἀπὸ πολλοῦ ἦτο ἐπαισθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς περιγραφῆς καὶ δι' ὁμοιοτυπίας ἐκδόσεως του, πρό τινος δὲ ἡ «Ἑταιρία τῆς ἱστορίας τῶν παραρρηνίων χωρῶν» διὰ συνεργασίας διακεκριμένων Γερμανῶν ἐπιστημόνων καὶ καλλιτεχνῶν ἐξέδωκεν ἁδρᾷ δαπάνῃ μέγαν πολυτελῆ τόμον, περιέχοντα περιγραφὴν καὶ πανομοιότυπα τοῦ κώδικος τῆς Ἄδας. Ἡ ἐφορεία τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Βιβλιοθήκης, ἐν ᾗ οὐδὲν χειρόγραφον γερμανικῆς καταγωγῆς, καὶ μάλιστα ἐκ τόσων ἀρχαίων χρόνων, ὑπάρχει, ἔσπευσε νὰ προμηθευθῇ ἓν ἀντίτυπον τοῦ ἔργου καὶ οὕτως ἐπλουτίσθη τὸ τμῆμα τῶν χειρογράφων διὰ βιβλίου πολυτίμου καὶ μοναδικοῦ εἰς τὸ εἶδός του. Εὐτυχῶς κέκτηται ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη ἑλληνικὸν χειρόγραφον τῶν εὐαγγελίων ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ 11ου αἰῶνος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γραφικὴν τέχνην εἶναι πολὺ ἀνώτερον τοῦ Κώδικος τῆς Ἄδας καὶ οὕτω δύναται νὰ γίνῃ καὶ σύγκρισις τῆς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀνατολῇ γραφικῆς τέχνης ἐπὶ λαμπρῶν παραδειγμάτων.

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Φίλῳ Σμυρναίῳ Συνδρομητής μὴ πληρώνων μᾶς ὑποστηρίζει τόσον, ὅσον ὑποστηρίζει τὸ σχοινὶ τὸν κρεμασμένον. Εὐχαριστοῦμεν. Μ.Β.Σ 'Αχατάλληλον διὰ τὴν «Ἑβδομάδα». — Μιχαὴλ Α. Σανόλον Τὰ φύλλα ἀποστέλλονται τακτικῶς· τὰ δ'ἀπωλεσθέντα στέλλομεν καὶ αὖθις. Συγχαρητήρια ἐπὶ τῇ ἐν τῇ ἑλληνικῇ προσόδῳ, ἣν δέον νὰ ἐπιστέψῃ ἡ εἰς 'Αθήνας κάθοδος·—Κρέτη. Ἔχετε πολὺ δίκαιον, ἀλλ' ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἄγγελον μὲ γενειάδα δὲν εἴδομεν ποτὲ οὔτε ζωγραφιστόν. Τὸ περὶ γένους τῶν ἀγγέλων ζήτημα εἶνε λελυμένον.—Κ. Θ. Κάτρον. 'Ο κ. Ι. Σ. ἐνεγράφη καὶ στέλλονται τὰ φύλλα ἐξ ἀρχῆς. Τὰς εὐχαριστίας μας προσεχῶς διὰ τοῦ ταχυδρομείου. —Κ. Π. Α. Ρόδον. Στεφ. Μ Μολάουζ. Μιχ. Δ. Σίφνον 'Αργ. Δ. Ἄργος. κ. Μ. Κ. Τουρζίνον.— Ἐλήφθησαν. εὐχαριστοῦμεν.— Ι.Π.Π. Καλάμας 'Ηλπίσαμεν ὅτι ἐντὸς τῆς ποιητικωτάτης ἐπιστολῆς σας θὰ εὑρίσκετο ἀπάντησις εἰς τὴν πεζὴν ἰδικήν μας. Πρὸ παντὸς ἄλλου ἀναμένομεν αὐτήν.— Πομ. Ὡραῖον, ἀλλὰ δ,τι ἀκριβὲς ἀντίγραφον ἐν μεταφράσει τοῦ ἑξῆς γαλλικοῦ τετραστίχου, ὅπερ ἔτυχε νὰ γνωρίζωμεν.

Si jamais vous cessiez de m' aimer, mon amie,
Moi, qui jusqu' à la mort compte sur notre coeur
Laissez-moi mon erreur
Pour me laisser la vie.

Γακίνθῳ. Ζάκυνθον. Ἔχετε κἄτι, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀκόμη ποίησις. Ὅταν γίνῃ, τότε κατασταίσατε ἡμῖν γνωστὸν τὸν ποιητήν.—Μάνθῳ. Καὶ ἵνα κατὰ τὸν ἅγιον Βονιφάτιον εἴπωμεν: ἄλλοτε ὑπῆρχον ξύλινοι ἀμβῶνες καὶ χρυσοῖ ἱεροκήρυκες. Τώρα δὲ χρυσοῖ ἀμβῶνες καὶ ξύλινοι ἱεροκήρυκες.— Μ. Γ. Μ. Μελιτόπολιν. Ἐνεγράφη Ἐδιορθώθη. Ἡ ἀγγελία τῆς προσεχοῦς ἀφίξεως ἐνέπλησεν ἡμᾶς χαρᾶς.—Α. Π Λέγεται καὶ τοῦτο, ὅτι παῖς ἔτι ὢν καὶ ζητῶν νὰ ὑπάγῃ μὲ τοὺς ἁρματωλοὺς ὁ 'Αντώνης, ἔλεγε πρὸς τὸν πατέρα του: —Θὰ πάω, πατέρα. — Κάτσε, 'Αντώνη, τῷ ἀπεκρίνετο ὁ πατὴρ ἀποτρέπων αὐτόν.— Θὰ πάω, πατέρα.— Κάτσε, 'Αντώνη. Καὶ ἐκ τοῦ συχνοῦ ἀκάτσε 'Αντώνη» ἔμεινεν ἔκτοτε εἰς αὐτὸν ἐπώνυμον τὸ Κατσαντώνης.—Ρ. Παριστάνετε τὴν Ὀτοκτονίαν μὲ τόσον γοητευτικὰ χρώματα, ὥστε φοβούμενοι μὴ αὐτοκτονήσωσιν οἱ ἀναγνῶσται μας δὲν τὴν δημοσιεύομεν. Φανταστῆτε ὅτι διὰ τὸν φόβον... καὶ ἡμεῖς μόνον τὴν πρώτην σελίδα ἀνεγνώσαμεν.— Ε. Πῶς νὰ ἤρχετο ὁ ἥρως Μιχαὴλ Κόρακας εἰς τὰς συμπλοκὰς τοῦ 1886 ἀφοῦ εἶχεν ἀποθάνει τὸ 1882 ; Καλὴ ἡ ποίησις, ἀλλὰ καὶ ἡ ἱστορία ;

ΕΠΙΤΟΜΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

Α. Ν. ΓΙΑΝΝΑΡΗ

Ἐκδότης

ΑΝΕΣΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Συνιστῶμεν ἰδιαιτέρως τὸ ἄρτι περατωθὲν Ἑλληνικὸν Λεξικὸν *Α. Ν. Γιάνναρη ἐκδοθὲν ὑπὸ τῶν Καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, ἐν πολλοῖς ὑπέροχον διὰ τὸν πλοῦτον νέων λέξεων τέως ἀθησαυρίστων, τὴν ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῆς σημασίας αὐτῶν, τὴν σημείωσιν τῶν διχρόνων καὶ βραχέων κλπ. κλπ. Ἄλλως τε αὐτὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας συνιστᾷ ἰδιαιτέρως τὸ Λεξικὸν διὰ τῆς ἔναντι παρατιθεμένης ἐγκυκλίου. Ἡμεῖς προσθέτομεν ὅτι τὸ Λεξικὸν Γιάνναρη δέον νὰ γίνῃ ἀπαραίτητον βοήθημα εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως μαθητήν, διδάσκαλον, φιλολόγον, ἐπιστήμονα, λόγιον, δημοσιογράφον, ὑπάλληλον, ἔμπορον, βιομήχανον κλπ. κλπ. καὶ ἐν γένει εἰς πάντα ὁμιλοῦντα καὶ γράφοντα τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἰδοὺ ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργείου :*

Ἀριθ. Πρωτ. 8757

Διεκπ.

Περὶ συστάσεως Ἐπιτόμου Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς κ. κ. γυμνασιάρχας καὶ διευθυντὰς γυμνασίων καὶ λυκείων, καθηγητάς, σχολάρχας καὶ διευθυντὰς ἑλληνικῶν σχολείων καὶ ἑλληνοδιδασκάλους.

Ὁ κ. Ἀνέστης Κωνσταντινίδης ἐξέδωκεν ἀρτίως Ἐπίτομον λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη.

Τὸ Λεξικὸν τοῦτο, περιέχον ἐν μικρῷ τὸ πλῆρες καὶ πολλὰς ἄλλας ἀρετὰς χρησιμωτάτας τοῖς σπουδάζουσι διά τε τὸ εὔωνον καὶ εὔχρηστον, ἔγνωμεν ἵνα συστήσωμεν πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς σπουδάζοντας.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Μαΐου 1891

Ὁ Ὑπουργὸς

ΑΧΙΛ. ΓΕΡΟΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Διεκπεραιωτὴς

Στέφανος Μ. Παρίσης

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
καὶ
Γ. ΓΚΟΥΜΑΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ
Ὁδὸς Πινακωτῶν 31

REVUE
POLITIQUE ET LITTERAIRE
REVUE BLEUE
Paraissant le Samedi
Six mois 20 fr. Un an 35
PARIS
111. Bd. St Germain 111.

Α. Κ. ΔΑΜΒΕΡΓΗ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΗΜΕΙΑΣ
Τιμᾶται δρ. 4.
ΑΘΗΝΑΙ

ΛΟΥΤΡΑ ΑΙΔΗΨΟΥ
Γνωστοποιεῖται ὅτι ἀπὸ τῆς 1ης Μαΐου τὰ λουτρὰ ἤρξαντο τῶν ἐργασιῶν των.
Οἱ ἐνοικιασταί
Ζαχαρίου, Σταθάκης.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ ΑΤΤΙΚΗΣ

Δρομολόγιον ἀπὸ 1ης Μαΐου 1891

Γραμμὴ Κηφισσίας
καθ' ἑκάστην πρὸ μεσημβρίας

ἐξ ΑΘΗΝΩΝ	ἐκ ΚΗΦΙΣΙΑΣ
6.—	6.45
7.30	8.30
9.30	10.30
μετὰ μεσημβρίαν	
3.—	2.30
4.—	4.10
5.—	5.10
6.—	6.10
7.—	7.40
3.30	8.40
—	10.40

Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἀμαξοστοιχιῶν θέλουσι κυκλοφορεῖ

M. M.	M. M.
ἐξ 'Αθηνῶν 18.30.	ἐκ Κηφισσίας 12.

Γραμμὴ Λαυρίου

ἐξ ΑΘΗΝΩΝ	ἐκ ΛΑΥΡΙΟΥ
7.40π.μ.	6.10π.μ.
4·50μ.μ.	5.10μ.μ.

Προσεχῶς ἐκδίδονται
Κ. Δ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ
ΑΓΡΟΤΙΚΑ
Λαβόντα τὸν ἔπαινον
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΟΝ ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΥ 1890
Τιμὴ δρ. 2.
Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ γραφεῖον τῆς «Ἑβδομάδος».

Ε. ΣΤΑΝΛΕΥ
Η ΓΗ ΤΗΣ ΔΟΥΛΕΙΑΣ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
ΓΕΩΡΓ. ΑΔΡΑΚΤΑ
Τιμᾶται Δραχ. 2

PETRAS A. Cie
Commission-Représentation
EXPORTATION
des
TABIS de TURQUIE
Fournisseurs de S. M. le Roi de Grèce
SMYRNE

ΤΡΟΧΙΟΔΡΟΜΟΣ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ
Γραμμὴ Ἀθηνῶν-Φαλήρου
ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ
26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΟΥ

Ἀναχωρήσεις Ἐξ Ἀθηνῶν	Ἀναχωρήσεις Ἐκ Φαλήρων
π. μ. 6.15	π. μ. 7.10
» » 7.50	» » 8.40
» » 9·20	» » 10.00
» » 10.40	» » 11.35
μ. μ. 2.00	μ. μ. 2 40
» » 3.20	» » 4.—
» » 4.40	» » 5·20
» » 6 00	» » 6.40

Ἐκ Καλλιθέας δι' Ἀθήνας	Ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Καλλιθέαν
π. μ. 5·50	μ. μ. 12.10
» » 1.40	» » 7,25
» » 8.10	» » 8.40

Ἐντὸς τῆς ἑβδομάδος μετὰ μεσημβρίαν, τοῦ καιροῦ ἐπιτρέποντος, αἱ ἀναχωρήσεις ἐξ Ἀθηνῶν θὰ γίνωνται κατὰ τὰς ἑξῆς ὥρας :

2. 2.40 3.20 4. 4.40 5.20 6.

Τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἑορτὰς καιροῦ ἐπιτρέποντος.

Ἀναχωρήσεις ἐξ Ἀθηνῶν μ. μ.

1.45 2.15 2.45 3.15 3.45 4 15 4.45 5.15 5.45 6,15

Ἀναχωρήσεις ἐκ Φαλήρου μ. μ.

2.30 3. 3.30 4, 4 30 5.. 6. 6 30 7. 7·30

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΑΕΩΝΗ